

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV ANGLISTIKY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**SROVNÁNÍ DVOU ČESKÝCH PŘEKLADŮ ROMÁNU
„K MAJÁKU“ OD VIRGINIE WOOLFOVÉ**

Vedoucí práce: PhDr. Ladislav Nagy, Ph.D.

Autorka práce: Alena Kubáňová

Studijní obor: Anglický jazyk a literatura, Francouzský jazyk a literatura

Ročník: 3.

2015

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně, pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledky obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice, 1. května 2015

.....

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucímu práce PhDr. Ladislavovi Nagyovi, Ph.D. za připomínky a za čas, který mi věnoval. Dále bych ráda poděkovala Mgr. Petrovi Kosovi, Ph.D. a PhDr. Vladislavovi Smolkovi, Ph.D. za jejich cenné názory a rady. Na závěr bych chtěla vyjádřit své díky PhDr. Kateřině Hilské za její ochotu a obohacující myšlenky.

Anotace

Předmětem této bakalářské práce je srovnání dvou českých překladů knihy anglické spisovatelky Virginie Woolfové s názvem *K majáku*. Zvláště se zabývá lexikální, morfologickou, syntaktickou a sémantickou rovinou jazyka a pozoruje především rozdíly v doslovnosti překladů, dále také zastaralosti a expresivnosti výrazů.

Klíčová slova

Virginia Woolfová, K majáku, Kateřina Hilská, Jarmila Fastrová, překlad

Annotation

The aim of this bachelor's work is to compare the two czech translations of an english book by Virginia Woolf called *To the lighthouse*. It examines closely each of the following levels: lexical, morphological, syntactical and semantic level of language. The work observes mostly the differences in dissimilarity and similarity of the translations in relation to the original english text, as well as the archaicity and expresiveness of expressions when comparing the two translations in relation to each other only.

Key Words

Virginia Woolf, To the lighthouse, Kateřina Hilská, Jarmila Fastrová, translation

Obsah

1. Úvod	8
2. Virginia Woolfová	10
3. K majáku	14
4. Překladatelky	16
4.1 Jarmila Fastrová	16
4.2 Kateřina Hilská	16
5. Porovnávání	18
5.1 Lexikální rovina	19
5.1.1 Zastaralá a knižní vyjádření	19
5.1.1.1 Substantiva	19
5.1.1.2 Adjektiva	22
5.1.1.3 Zájmena	23
5.1.1.4 Adverbia	24
5.1.1.5 Slovesa	24
5.1.1.6 Předložky	26
5.1.1.7 Částice a citoslovce	27
5.1.2 Nespisovná a expresivní vyjádření	28
5.1.3 Přidávání, vynechávání a opakování slov	35
5.1.3.1 Přidávání slov	35
5.1.3.2 Vynechávání slov	39
5.1.3.3 Opakování slov	41
5.1.4 Závěrem k lexikální rovině a doslovnosti v obou překladech	47
5.2 Morfologická rovina	50
5.2.1 Zastaralé, knižní či méně užívané formy	50
5.2.1.1 Substantiva	50
5.2.1.2 Slovesa	51
5.2.1.3 Ostatní	53
5.2.2 Kolokviální a expresivní prvky	54
5.2.2.1 Přidávání souhlásek a samohlásek	54
5.2.2.2 Změkčování souhlásek	54
5.2.2.3 Prodlužování samohlásek	55
5.2.2.4 Hovorové formy některých slov	55
5.2.2.5 Expresivně zbarvená adjektiva	56
5.2.2.6 Zdrobněliny	57
5.2.3 Další ortografické rozdíly na úrovni morfologické roviny	60
5.2.3.1 Psáno zvlášť versus dohromady	60
5.2.3.2 Y/I	61
5.2.4 Opakování částí slov	61
5.2.5 Konjugace	64
5.2.5.1 Čas	64
5.2.5.2 Způsob	65
5.2.5.3 Vid	66
5.2.6 Jmenné číslo a deklinace	68

5.2.6.1	Jmenné číslo	68
5.2.6.2	Deklinace	69
5.3	Syntaktická rovina.....	70
5.3.1	Slovosled a aktuální členění větné	70
5.3.2	Uspořádání souvětí.....	71
5.3.3	Přidávání, vynechávání a opakování vět	75
5.3.3.1	Přidávání.....	75
5.3.3.2	Vynechávání	76
5.3.3.3	Opakování.....	76
5.3.4	Interpunkce.....	77
5.4	Sémantické problémy překladu.....	79
5.5	Zhodnocení překladů.....	87
6.	Závěr.....	90
7.	Použitá literatura.....	91

1. Úvod

Umělecký překlad má oproti odbornému překladu úlohu značně složitější, protože ve svém výsledku „má působit jako umělecké dílo“¹. Jakým způsobem k překladu přistupovat je neustále otázkou nezodpovězenou a zřejmě i nezodpověditelnou, jelikož „není možno, a ani záhadno, psát návod k překládání“ - podobně jako je tomu i „u jiných typů umění“². Důležité je totiž si uvědomit, že každé dílo vyžaduje individuální přístup.

Obecně řečeno lze však v rámci postoje k překládání rozlišit dva extrémy: „metodu překladu ‚věrného‘ a ‚volného‘“³. „Jako překladatelskou metodu ‚věrnou‘ (či snad lépe doslovnou) označujeme pracovní postup těch překladatelů, kteří za svůj hlavní cíl považují přesnou reprodukci předlohy, jako metodu ‚volnou‘ (či spíše adaptační) tu, které jde především o krásu, tj. estetickou a myšlenkovou blízkost čtenáři, o to, aby překladem vzniklo původní umělecké dílo české.“⁴ Každý překladatel si tak na začátku své práce musí uvědomit, co považuje při překladu za důležité a jaké stanovisko ve svém konkrétním případě zaujme. Výsledný přístup je tak výsledkem rozhodnutí se mezi protikladnými tezemi jako jsou např.: a) „Překlad může k originálu něco přidávat nebo z něho něco vynechávat.“ proti „Překlad by neměl nikdy k originálu nic přidávat a nic z něho vynechávat.“, b) „Překlad by měl obrážet styl originálu.“ proti „Překlad by měl ukazovat styl překladatelův.“ nebo c) „Překlad musí reprodukovat slova originálu.“ versus „Překlad musí reprodukovat ideje originálu.“ atd.⁵

Při porovnání českých překladů knihy *K majáku* si často všimneme různých projevů těchto odlišných přístupů, z nichž J. Fastrová často tíhne k zmíněné metodě adaptační, zatímco K. Hilská spíše uplatňuje metodu doslovnou. Lze tak v případě J. Fastrové častěji pozorovat odchylky od původního textu, ať už ve vynechávání či přidávání slov nebo interpretace a rozdělení vět atd. – tedy ve všech kapitolách této práce, které se budou zabývat srovnáváním překladů.

¹ Levý, Jiří. *Umění překladu*. Praha: Ivo Železný, 1998. s. 17.

² *Tamt.*, s. 42.

³ *Tamt.*, s. 33.

⁴ *Tamt.*, s. 89.

⁵ *Tamt.*, s. 33

Přístup k překládacímu procesu však není jediné hledisko, ve kterém se zvolené překlady odlišují. Vzhledem k tomu, že každý překladatel je „autor spjatý se svou dobou“⁶ a překladatelky jsou od sebe vzdáleny 50 let, obsahuje překlad J. Fastrové i některá zastaralá, či dnes již spíše knižní výrazy či prvky. Vliv odlišné doby je možné pozorovat především v kapitole lexikální a morfologické roviny, ve kterých se nachází přímo podkapitoly, zaměřující se na tuto tematiku.

⁶ *Tamt.*, s. 33.

2. Virginia Woolfová

(25. ledna 1882 - 28. března 1941)

Virginia Woolfová, rozená Adeline Virginia Stephen, se narodila v Londýně do již poměrně početné rodiny, v domě žila společně s rodiči, několika vlastními i nevlastními sourozenci a mimojiné taky se sedmi služebními. Matka Virginie Woolfové, Julia Stephen, pózovala jako tehdejší „melancholická kráska“⁷ malířům, ale především byla velmi starostlivá, ochotná a pracovitá žena a matka. Leslie Stephen, otec Virginie, byl spisovatelem, psal literární kritiky, historické práce, ale také filozofické a životopisné pojednání a také byl zakladatelem Národního biografického slovníku. Oba rodiče dali Virginii dobré domácí vzdělání, které později doplnily soukromé hodiny řečtiny a další přednášky, které Virginia navštěvovala na katedře pro ženy, zřízené na King's College. Virginia byla také vášnivou čtenářkou a kromě děl svého otce četla nesčetně děl od Shakespeara, Sofokla, Marlowa, ... Ovlivněná literaturou, která ji obklopovala, Virginia toužila již ve velmi brzkém věku po psaní svých vlastních děl. Od svých devíti let vydávala v rodinném prostředí společně se sourozenci vlastní ilustrované noviny a také si psala od čtrnácti let deník. Nejšťastnější a později také nejvlivnější momenty jejího dětství se odehrávaly v St. Ives, kam rodina jezdila každé léto k domu u moře. Toto místo zřejmě posloužilo jako inspirace pro ústřední dům díla „*K majáku*“.

Nejbližším společníkem Virginie byla, především během jejích dětských let, její sestra Vanessa, která malovala obrazy. Všeobecně vycházela Virginia se svými sourozenci převážně velmi dobře, avšak vztah se dvěma nevlastními bratry byl jistými okolnostmi poněkud narušen. Již ve velice nízkém věku (6-7 let) byla Virginia sexuálně obtěžována svým nevlastním bratrem Geraldem, což mohlo způsobit její pozdější stud z vlastní nahoty a neochotu sledovat svůj odraz v zrcadle. Později však byla ještě více poznamenána obtěžováním ze strany dalšího nevlastního bratra George, kterým do jisté míry opovrhovala. Skutečné zalíbení našla až později k Violet Dickinsonové, která byla sice o sedmnáct let starší, ale to jim nezabránilo v tom, aby si mezi sebou vypěstovaly zvláštní, až milostné, pouto. I přesto, že takovou přitažlivost ke svému pozdějšímu příteli Leonardovi Woolfovi necítila, v roce 1912 se za něj provdala. Leonardo byl

⁷ Harrisová, Alexandra. *Virginia Woolfová*. přel. K. Hilská. Praha: Argo, 2013. s. 18.

společně s ní členem Bloomburského kroužku, který v té době představoval skupinu intelektuálů a umělců v Bloomsbury, kam se Virginia v roce 1905 společně s Vanessou přestěhovala. V Bloomsbury také i přes chybějící školní docházku a vysokoškolské vzdělání vyučovala historii a umění kompozice na Morley College. Leonardo svou ženu v psaní podporoval a Virginia tak po jeho boku vydala v roce 1915 svůj první román „*Plavba*“ („*The Voyage Out*“). V roce 1917 si pak společně pořídili malý ruční knihkařský tisk, kterým započali vznik slavného nakladatelství „Hogarth Press“.

Virginia trpěla již velmi brzy ve svém životě psychickými problémy. Jejich počátkem mohlo být již zmíněné sexuální zneužívání ze strany bratrů. Hlavní událostí, která však Virginii již ve věku 13-ti let silně zasáhla, byla smrt její matky. Záhy po této rodinné tragédii se u ní začaly objevovat první projevy nemoci, která jí pak provázela celý život. „Většinu jejích příznaků (i když ne všechny) lze označit jako projevy maniodepresivity a nyní se také obvykle shrnují pod pojmem bipolární porucha.“⁸ Její stav se postupem času jen zhoršoval vlivem dalších nešťastných událostí. V roce 1897 zemřela nejstarší dcera rodiny, která po smrti matky převzala její roli pečovatelky o děti. V roce 1902 byl Virginii otec diagnostikován s rakovinou a dva roky bolestně a v zármutku umíral. Dva roky na to zemřel i Virginii velmi blízký bratr Thoby, se kterým jako s učeným mužem ráda vedla intelektuální debaty o literatuře. V této době měla Virginia za sebou už přinejmenším jeden pokus o sebevraždu a byla krátce hospitalizována v roce 1910 a pak i v roce 1912. Rok po svatbě došlo k jejímu dalšímu zhroucení a i přesto, že byla opět na krátkou dobu umístěna do nemocnice, její stav se po návratu z ní zhoršil a Virginia se pokusila o sebevraždu předávkováním. Později ke zhoršení jejího zdravotního stavu přispěly i začátek druhé světové války a následné zničení jejího rodného domu v Londýně při válečném bombardování. V roce 1940 začala sepisovat své paměti a ačkoli ji psaní těšilo, vrátily se jí nepříjemné vzpomínky, které jí začly zpětně sužovat. V lednu 1941 ji zaplavilo náhlé zoufalství a dospělo až k sebevraždě utopením 28. března téhož roku.

⁸ Harrisová, Alexandra. *Virginia Woolfová*. přel. K. Hilská. Praha: Argo, 2013. s. 30.

Seznam děl Virginie Woolfové

Romány

- Plavba (*The Voyage Out*, 1915) – česky dosud nevyšlo
- Noc a den (*Night and Day*, 1919) – česky dosud nevyšlo
- *Jákobův pokoj* (*Jacob's Room*, 1922) – přel. K. Hilská
- *Jak to vidí současník* (*The Common reader I*, 1925) – přel. I. Jílovcová-Fieldová
- *Paní Dallowayová* (*Mrs. Dalloway*, 1925) – přel. V. Dvořáčková (1975), přel. K. Hilská (2004)
- ***K majáku* (*To the Lighthouse*, 1927) – přel. J. Fastrová (1965), přel. K. Hilská (1999)**
- *Orlando* (*Orlando: A Biography*, 1928) – přel. S. Jílovská (1929), přel. K. Hilská (1994)
- *Vlastní pokoj* (*A Room of One's Own*, 1928) – přel. M. Pokorný
- *Vlny* (*The Waves*, 1931) – přel. M. Pokorný
- *The Common Reader II* (1932) – česky dosud nevyšlo
- *Flush* (*Flush* 1933) – přel. B. Šimková (1938), přel. H. Žantovská (1994)
- *Roky* (*The Years* 1937) – česky dosud nevyšlo
- *Tři guineje* (*Three Guineas* 1938) – přel. M. Pokorný, S. Pošustová-Menšíková
- *Roger Fry* (1937) - česky dosud nevyšlo
- *Mezi akty* (*Between the Acts* 1941) – přel. H. Skoumalová

Povídky

- *Strašidelný dům* (*A Haunted House – The Complete Shorter Fiction of Virginia Woolf*, obsahuje také povídky „Skvrna na zdi“ a Nenapsaný román“, 1944) – přel. Z. Mayerová

Korespondence, eseje a juvenilie

- Dopisy Virginie Woolfové (*The Letter of Virginia Woolf*, 1975-1980) – česky dosud nevyšlo

- Okamžiky Bytí (*Moments of being*, 1976) – česky dosud nevyšlo
- „Za oněch časů“ a „Čtenář“ („Anon‘ and ‚The Reader‘: Virginia Woolf’s Last essays“, 1979) – česky dosud nevyšlo
- *Deníky* (*The Diary of Virginia Woolf*, 1979-1985) – přel. K. Hilská
- Eseje Virginie Woolfové (*The Essays of Virginia Woolf*, 1986-2011) – česky dosud nevyšlo
- Vášnivý učeň: Rané deníky Virginie Woolfové (*A Passionate Apprentice: The early journals of virginia Woolf*, 1990) – česky dosud nevyšlo
- Věstník Hyde Park Gate – VW společně s Vanessou a Thobym Stephenovými (*The Hyde Park Gate*, 2005) – česky dosud nevyšlo

3. K majáku

„Na obvyklé procházce kolem Tavistock Square na jaře 1925 Woolfová náhle dostala nápad, jak by se dal uchopit nový románový útvar. [...] Rychle si ten postřeh načrtla do zápisníku: *cosi ve tvaru H, ‚dva bloky spojené chodbou‘. Minulost, pak přerušeni, poté znovu setkání. Tato prostá struktura ztělesňovala děj i pointu románu K majáku.*“⁹

Z citace z knihy o Virginii Woolfové, která popisuje jakýsi moment vzniku románu *K majáku*, je zřejmé, že už od prvopočátku mělo toto dílo představovat „něco jiného“, „něco nového“. H-strukturu, kterou V. Woolfová vsutku uplatnila ve svém románu, lze pozorovat jak v časových skocích příběhu, tak i v jeho rozdělení. Román je rozdělen do tří částí: *Okno, Čas uplývá* (J. F.)/*Čas běží* (K. H.) a *Maják*, z nichž prostřední je nejkratší – pouze vytváří „chodbu“ mezi dvěma hlavními „bloky“. Jednotlivé části jsou rozděleny do několika kapitol, nejdelší první část obsahuje 19 kapitol a představuje nám popis jedné rodiny, která se nachází ve svém letním domě - rodiče, pan a paní Ramsayovi a jejich osm dětí, dále i několik dalších postav, které představují rodinné přátele. Dozvídáme se o vztazích mezi jednotlivými postavami, o jejich názorech, zálibách a plánech. Druhá část, která se skládá z 10-ti kapitol, přináší rychlý zvrat událostí, především náhlou smrt paní Ramsayové. Rodina následně opouští letní dům a v poslední kapitole umírá jedna z dcer následkem porodu a záhy i jeden ze synů, který je zabit během bojů první světové války. Třetí část, která má 13/14 kapitol (Překlad K. Hilské obsahuje v poslední části 13 kapitol, zatímco verze J. Fastrové rozděluje první kapitolu na dvě části, a tak má její třetí část celkem 14 kapitol.), přivádí rodinu opět do letního domu a svým popisem se navrácí k pomalejšímu tempu první části knihy. Ukazuje, co se v rodině změnilo a je ukončena dlouho očekávanou plavbou k majáku.

V. Woolfová napsala román *K majáku* v poměrně krátké době. Kniha byla vydána jen 2 roky po počátečním nápadu k jejímu uskutečnění. Důvodem k této lehkosti psaní mohl být i fakt, že příběh, který V. Woolfová sepisovala měl hodně společného i s jejím vlastním životním příběhem. Pan a paní Ramsayovi se mnohy rysy podobají vlastním rodičům Virginie, stejně tak děti bylo v obou rodinách osm a také jezdili společně do

⁹ Harrisová, Alexandra. *Virginia Woolfová*. přel. K. Hilská. Praha: Argo, 2013. s. 101.

letního domu a tím aurobiografické prvky knihy zdaleka nekončí. V tomto krátkém úvodu ke knize se však zaměříme spíše na jazyk a styl psaní románu, které jsou relevantní k tématu této bakalářské práce.

Značně příznačným jevem jsou pro tento román vnitřní monology postav, které se někdy až prolínají s přímou řečí a vytvářejí často dlouhá, snadno matoucí, souvětí, která není lehké interpretovat. Rozdíly v tom, jak si s těmito strukturami poradily obě překladatelky, lze pozorovat v kapitole, zabývající se syntaktickou rovinou textu.

Typický je v tomto díle také prvek opakování, který svým způsobem utváří určitou poetičnost textu. Sám o sobě připomíná román *K majáku* v mnoha ohledech poetický text, než klasickou prózu, už tím, že mu chybí obvyklá dějová linie a zápletka a také svými již zmíněnými vnitřními monology, které tak z knihy vytvářejí spíše změť myšlenek, ideí a popisů, než příběh jako takový. František Vrba, který doplnil překlad Jarmily Fastrové o doslov v něm dokonce označil druhou část knihy jako „básnický strhující autorský komentář nad uplývajícím časem“¹⁰. Některé věty, užití V. Woolfovou připomínají svým opakováním hlásek a občasným náznakem rytmu až podobu volného verše. Ve všech třech hlavních kapitolách o lexikální, morfologické a syntaktické rovině tak budeme pozorovat tento význačný jev opakování z různých ohledů.

¹⁰ Woolf, Virginia. *K majáku*. přel. J. Fastrová. Praha: Československý spisovatel, 1965. s. 190.

4. Překladatelky

Před samotným porovnáváním jednotlivých textů se nejprve krátce zaměříme na překladatelky.

4.1 Jarmila Fastrová

(1. června 1899 Praha – 28. listopad 1968 Praha)

Po dostudování reálného gymnázia v Praze pokračovala Jarmila Fastrová ve svých studiích v Praze na chemicko-technologické fakultě na Českém vysokém učení technickém. I přesto, že její vyšší studia nebyla nijak umělecky či jazykálně zaměřena, již rok po jejich dokončení (1924) publikovala svůj první překlad, tj. knihu Charlie Chaplin od Louis Delluc (překlad z francouzštiny). V této době totiž Jarmila Fastrová ovládala dobře již tři cizí jazyky – anglický, francouzský a italský jazyk. Její sklony k literární činnosti mohou být vysvětleny jejím původem, jelikož oba její rodiče se věnovaly překladatelské a spisovatelské práci. Otto Faste, Jarmilin otec, napsal několik románů a ještě více divadelních her, vydával časopisy, překládal z německého a francouzského jazyka a mimo jiné se věnoval i hudbě jako skladatel a textař. Matka Jarmily, Olga Fastrová, byla novinářkou, napsala celou řadu povídek a románů a překládala taktéž z německého a francouzského jazyka.

Svůj překlad knihy „*K majáku*“ publikovala Jarmila Fastrová v roce 1965, tudíž v jejích 66 letech. V té době měla na kontě již několik desítek překladů, z nichž lze zmínit významnější díla jako např. „*Jih proti Severu*“ (1938), „*Jane Eyrová*“ (1956) nebo „*Šarlatové písmeno*“ (1962). Její překlad knihy „*K majáku*“ se však nikdy nedočkal druhého vydání, v pozdějších letech byl zastíněn překlady Kateřiny Hilské.

4.2 Kateřina Hilská

(*7. května 1949 Praha)

Na rozdíl od Jarmily Fastrové, Kateřina Hilská se po úspěšném dokončení střední školy věnovala jazykovým studiím, konkrétně tedy španělskému a anglickému jazyku na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Po studiích se však věnovala už pouze anglickému jazyku, nejprve jako učitelka a později i jako překladatelka. V roce

1979 byl vydán její první překlad, na kterém pracovala společně se svým mužem a významným překladatelem Martinem Hilským: „*Prométheus v plamenech*“ od Thomase Nicholase Scortia a Franka M. Robinsona. Poté, co v roce 1985 získala titul PhDr. se stala odbornou asistentkou na katedře cizích jazyků Akademie múzických umění v Praze. Přesto, že je nyní v důchodu, působí na Filozofické fakultě Jihočeské univerzity, kde vede překladatelský seminář.

Její překlad knihy „*K majáku*“ byl poprvé vydán v roce 1999, později se však dočkal dalších dvou vydání, v roce 2004 a 2012. K. Hilské bylo v době prvního vydání 50 let a byla tudíž o 16 let mladší, než J. Fastrová v době jejího vydání knihy. K. Hilská má na svém kontě sice méně překladů v porovnání s J. Fastrovou, avšak oproti ní se mnohem více věnovala právě Virginii Woolfové (J. Fastrová přeložila od zmiňované autorky pouze ono probírané dílo „*K majáku*“.) a přeložila její „*Deníky*“ (2006) a díla „*Orlando*“ (1994), „*Paní Dallowayová*“ (2004) a „*Jákobův pokoj*“ (2005).

5. Porovnávání

Nyní se budeme zabývat samotným porovnáváním textů obou překladů, a to rozdělením konkrétních rozdílů do několika podkapitol. Nejprve budeme pozorovat odlišnosti na úrovni lexikální, poté morfologické a později syntaktické. Zvlášť se dále budeme zabývat konkrétními problémy sémantické roviny jazyka. Obecně se v porovnávání překladů zaměříme především na, pro Virginii Woolfovou typický, prvek opakování a dále na prvky zastaralé, knižní a expresivní, v nichž se překladatelky nejvíce odlišují.

Jelikož se budeme ve všech těchto kapitolách zabývat konkrétními úryvky ze všech tří knih, knihy jsou pro usnadnění označeny písmeny A, B a C:

A: Virginia Woolf: *To the lighthouse* (anglický originál)

B: Jarmila Fastrová: *K majáku*

C: Kateřina Hilská: *K majáku*

5.1 Lexikální rovina

5.1.1 Zastaralá a knižní vyjádření

Rozdílná doba překladů způsobila drobné rozdíly v lexikálních jednotkách, které překladatelky používají. Věkový rozdíl mezi samotnými autorkami je 50 let, a tak jejich jazyk není natolik odlišný, avšak stále si můžeme u J. Fastrové všimnout výrazů spíše zastaralých, v současné době méně používaných v porovnání se slovní zásobou užívanou K. Hilskou, jejíž výrazy jsou mnohdy nepochybně modernější.

5.1.1.1 Substantiva

U překladu J. Fastrové narazíme snadno na zastaralá pojmenování některých objektů. Často jde o názvy běžných předmětů z domácnosti, jako např. *lenoška*, *kredenc* nebo *podesta*, které Hilská pojmenovává nyní běžněji používanými výrazy: *křeslo*, *skříň* a *odpočívadlo*. Stejně tak i další slova užívaná K. Hilskou, jako např. označení pro výběžek přední části lodí, jsou značně srozumitelnější pro dnešního čtenáře: srov. *kloun* a *špička*. Nelze tvrdit, že by K. Hilská nepoužívala žádné archaismy, stejně tak knižní výrazy můžeme pozorovat také v obou překladech (výjimečně nalezneme i knižní výraz v překladu C oproti běžnému výrazu v překladu B: *myriády/spousty*), avšak v překladu J. Fastrové vyjádření jak zastaralé, tak knižní stále převládají.

Za zvláštní druh jemně zastaralého vyjádření můžeme označit slovní spojení „zlá věc“, které má v daném kontextu označovat něco, co není správné: „it’s wrong to be pessimistic“ (A). J. Fastrová překládá tuto část věty takto: „pesimismus je zlá věc“, zatímco K. Hilská používá poněkud běžnějšího vyjádření a její překlad zní: „je to chyba, být pesimista“.

Dále si můžeme všimnout výrazů, které nelze označit za vyloženě zastaralé, ale znatelně běžně užívanější dříve nežli dnes, zvláště v daném kontextu, jako např. u slov *sváry/neshoda*, *chvalozpěv/slavnostní zpěv*, *nezdary/nedostatky (selhání)*, *psaní/zpráva*, nebo *štipcem/konečky prstů*. Porovnejme u posledních tří příkladů celé části věty:

A: „*forgot his own bothers and failures*“

B: „*zapomněl na své starosti a nezdary*“

C: „zapomněl na vlastní starosti a nedostatky“

(A: „which reminded him of his own failure“

B: „čím si muž připomene svůj nezdar“

C: „jež mu připomene jeho vlastní selhání“)

A: „he had actually heard from her this evening“

B: „dnes večer od ní dostal psaní“

C: „on od ní zrovna dostal zprávu“

A: „pinching his sleeve“

B: „štipcem si otřepal rukáv“

C: „konečky prstů si ohmatal rukáv“

J. Fastrová také často používá ve větách, vyjadřujících nějakou nelibost či rozhořčení, zastaralejší fráze obsahující slova *čert* nebo *d'as*. K. Hilská se v takovýchto větách bez těchto poněkud archaických vyjádření obejde:

A: „*Damn you, ...*“

B: „*Dej pokoj, k d'asu!*“

C: „*Jdi do háje, ...*“

A: „*that he did not care a straw for her*“

B: „*že mu na ní čerta záleží*“

C: „*že je mu úplně lhostejná*“

J. Fastrová také ve svém překladu užívá staré mírové délky *coul*. K. Hilská v tomto případě volí obraznější, nám podstatně bližší, překlad:

A: „*a few inches*“

B: „*několik coulů od břehu*“

C: „*kousíček od břehu*“

A	B	C
beak (of a ship)	(lodní) kloun	špička (přídě lodi)
(arm-)chair	lenoška	křeslo
cupboard	kredenc	skříň
(on the) landing	(na) podestě	(na) odpočívadle/ (v) prádelníku
a little mountain	pahrbeček	pahorek
briars	hloží	trní
banquet	hodokvas	banket
trousers	pantalóny	kalhoty
solemn chanting	chvalo zpěv	slavnostní zpěv
failure/s	nezdar/y	selhání/nedostatky
sandwiches	obložené chleby	sendviče
instrument	inštrument	nástroj
stillness	tišina	nehybnost
(it is) wrong	zlá věc	chyba
palls	příkrov	rakev
brasiers	pylony	drátěné koše
fields	luhy	luka
strife	sváry	neshoda
„great fellows“	čahouni	„chlapáci“
mowing	žatí	sekání
pinching	štipcem	konečky prstů
slipper	trepka	pantofel
in clusters	v drúzách	v hroznech
bramble/leaves	(trnitý) haluz/e	šlahoun/listy

5.1.1.2 Adjektiva

Stejně tak u adjektiv si lze všimnout některých dnes již méně obvyklých slov jako např. *toporný* či *posupný*, ale také knižního výrazu *velikášský* či *rmutný* ve větě: „*byl by se tragicky skácel naznak do rmutných hlubin zoufalství*“, v originále: „*he would have flung himself tragically backwards into the bitter waters of despair*“. K. Hilská překládá tuto větu více doslovně, užívajíc slova *hořký*: „*byl by se tragicky vrhl do hořkých vod zoufalství*“. Podobně odlišný překlad lze pozorovat u slovního spojení „*painful effort*“, které K. Hilská překládá jako „*bolestné úsilí*“, avšak J. Fastrová volí poněkud méně běžný výraz: *lopotný* – „*lopotné úsilí*“.

Jako jeden z dalších zastaralejších vyjádření, které J. Fastrová používá, můžeme označit adjektivum *počatý*, které K. Hilská vyjadřuje úplně jiným slovním druhem, tj. slovesem, nebo knižní adjektivum *teatrální*:

A: „*Begun* long years ago, their friendship had petered out on a Westmorland road, ...“

B: „*Jak se jejich přátelství, počaté před dávnými lety, vytratilo na jedné Westmorlandské silnici, ...*“

C: „*To přátelství začalo před mnoha lety, ale vytratilo se na silnici ve Westmorlandu, ...*“

A: „*She let him make those scenes.*“

B: „*...nechala si líbit jeho teatrální výstupy.*“

C: „*Nechávala ho dělat ty scény.*“

A	B	C
rigid	toporný	ztuhlý
sullen	posupný	vzpurný
bitter	rmutný	hořký
painful	lopotný	bolestný
exaltation (of his gestures)	velikášský	zanícený
destruction	zkázonosný	ničivý
-	teatrální	-

5.1.1.3 Zájmena

Jarmila Fastrová používá hojně i některá spíše zastaralá zájmena, a to v průběhu celé knihy, ve všech pádech a časech. Jedním je knižní vztažné zájmeno *jenž*, které K. Hilská obvykle nahrazuje běžným vztažným zájmenem *který* a dalším je vymežovací zájmeno *týž/tentýž*, které sice K. Hilská občas použije taky, ale častěji užívá obvyklejšího přídavného jména *stejný*, případně si poradí i bez jakéhokoli slova (jelikož žádné není potřeba) - a to jak v případě, že v originálním textu stejně tak nenalezneme vzorové *the same*, tak i v případě, kdy se v anglickém originále *the same* nachází:

A: „*and yet every year she felt the same thing*“

B: „*a přece se jí každý rok vrací tentýž pocit*“

C: „*a přece měla každý rok stejný pocit,*“

A: „*she had the feeling she had had once today, already*“

B: „*má zase týž pocit, který dnes měla už jednou*“

C: „*pocítila to, co už dnes jedenkrát*“

A: „*lodging in the same house with her*“

B: „*bydlil v témž domku jako ona*“

C: „*bydlel s ní v jednom domku*“

Dále J. Fastrová používá také zastaralé tázací zájmeno *což*, místo kterého K. Hilská používá běžné a také více doslovné *proč*:

A: „*Why could he never conceal his feelings?*“

B: „*Což vůbec nedovede utajit své pocity?*“

C: „*Proč nikdy nedokáže své city skrýt?*“

A	B	C
which	jenž (jejž, ...)	který
the same/ -	týž/tentýž	stejný/ tentýž/ -
why	což	proč

5.1.1.4 Adverbia

V překladu J. fastrové lze objevit knižní adverbia *neřkuli*, *znenadání* či spíše zastaralé výrazy jako *jakživ* místo obvyklého *nikdy* atd. K. Hilská, na druhé straně, užívá modernější adverbia jako např. *falešně* oproti nyní méně užívanému *klamně*.

A	B	C
let alone	neřkuli	což teprve
never	jakživ/a/o	nikdy
wearily	unyle	znaveně
now	znenadání	nyní
idly	netečně	pomalů
on a modest scale	poskrovnu	skromně
slowly	ponenáhlu	pomalů
for ever	provždy	navždy
why	nač	proč
backwards	naznak	nazpět
together	vespolek	spolu
peaceful	pokojně	klidně
-	prostopášně	-
falsely	klamně	falešně
-	střelhitě	-

5.1.1.5 Slovesa

Slovesa, která překladatelky užívají a která jsou uvedena v tabulce níže jsou po většinu opravdu překlady anglických sloves (s výjimkou *determined*, které zde představuje adjektivum). J. Fastrová však oproti K. Hilské užívá mnohem častěji sloves i v případě překladu různých přídavných jmen, případně podstatných jmen ve spojení s předložkou (- příslovečná určení). K. Hilská v těchto případech volí překlad doslovnější, který zní mnohdy běžněji pro dnešního čtenáře a často zanechává stejný slovní druh jako v originálním textu:

A: „*at dusk*“

B: „*smráká se*“

C: „*za soumraku*“

A: „*were ill*“

B: „*stůňou*“

C: „*jsou nemocné*“

A: „*ignominious cry*“

B: „*zhanobila se výkřikem*“

C: „*ostudný výkřik*“

A: „*He was leaving them fatherless*.“

B: „*A rodina osiřl*.“

C: „*Až umře, budou bez otce*.“

A: „*hands clasped and cramped with the broom handles*“

B: „*prsty křečovité ztuhlé, jak v nich třímaly koště*“

C: „*ruce zaťaté v křeči podle úchopu smetáků*“

Jako další poněkud zastaralé sloveso lze označit sloveso *ponoukat*, které J. Fastrová používá celkem často. U K. Hilské si lze v pasážích, kde J. F. užívá slovesa *ponoukat*, všimnout různých překladů, v následujících větách jsou to běžná slovesa *potrpět si* a *přinutit*. V druhém případě můžeme pozorovat zase jednou větší doslovnost překladu Kateřiny Hilské:

A: „*something not inspired to go about its work with dignified ritual...*“

B: „*così, co se pustilo do práce neponoukáno velebným rituálem...*“

C: „*něco, co si nepotrpělo u práce na důstojný rituál...*“

A: „*some demon in her mind made it necessary for her to...*“

B: „*...ji něco ponoukne, asi nějaký démon v ní,...*“

C: „*nějaký běs v ní ji přinutil...*“

A	B	C
had happened	událo se	stalo se
remember	upamátovat se	zapamátovat si
dressing	strojila se	oblékala se
talk	rozprávět	hovořit
knock over	překotit	převrhnout
(lawn) waved (with grass)	(tráva) povívala	(trávník) vlnil se (trávou)
began	započal	začal
had not said (a word)	nevyřkla (ani slovo)	neřekla (ani slovo)
assured	ubezpečovala	ujistila
fringed (with joy)	obestřel se (radostí)	obklopila (ji radost)
(she was) soothed	ukonejšilo (ji to)	uklidnila se
was determined	umínil si	rozhodl se
revelled	ukájí se	vyžíval se
enraged (him)	navztekala (ho)	popuzovaly (ho)
denouncing	pranířoval	odsuzoval
jar (on the nerves)	jitřit (nervy)	drásat (nervy)
abuse	spílat	nadávat

5.1.1.6 Předložky

V současném spisovném českém jazyce se čtvrtý pád, stejně jako druhý pád (až na některé výjimky) pojí s předložkou *z/ze*, avšak pro J. Fastrovou je stále běžná, pro nás již silně zastaralá, vazba těchto pádů s předložkou *s/se*. U čtvrtého pádu ji užívá vždy, zatímco u druhého pádu jen u některých vazeb vyjadřujících pohyb „z povrchu pryč“ či „po povrchu dolů“¹¹:

A: „*he took a flashing bird's eye-view of his work*“

B: „*vrhl s ptačí perspektivy pohled na svou práci*“

C: „*nahlédl z ptačí perspektivy svou práci*“

¹¹ Pravdová, Markéta a Svobodová, Ivana (eds.). *Akademická příručka českého jazyka*. Praha: Academia, 2014. s. 54.

A: „*snatched her picture off the easel*“

B: „*strhla obraz se stojanu*“

C: „*strhla obraz ze stojanu*“

5.1.1.7 Částice a citoslovce

J. Fastrová užívá nyní již poněkud zastaralé částice *kéž*. K. Hilská, jako obvykle, překládá originální text více doslovně a užívá běžnějšího slova – spojky *aby*:

A: „*pray Heaven it was none of her daughters!*“

B: „*kéž k nim nepatří žádná její dcera*“

C: „*a modlí se k nebi, aby to nebyla jedna z jejích dcer!*“

Další částicí, která se vyskytuje v překladu B a v dnešní literatuře zní spíše zastarale je slovo *kdepak*, místo kterého K. Hilská užívá doslovného *ne*:

A: „*It must have been fifteen – no, twenty years ago...*“

B: „*Je to jistě už patnáct – kdepak, dvacet let,...*“

C: „*Musí to být takových patnáct – ne, dvacet let...*“

A: „*(Simply that it might be fine tomorrow. So it might.) Not with the barometer falling and the wind due west.*“

B: „*Kdepak – tlakoměr klesá a vítr má západní směr.*“

C: „*Ne, když barometr klesá a vane západní vítr.*“

Jako poslední z částic užívaných J. Fastrovou zmíníme knižní, a také jemně expresivně zabarvené, *kdež*:

A: „*But not in the least!*“

B: „*Ale kdež, ani trochu!*“

C: „*Ale ani v nejmenším!*“

Co se týče citoslovcí, J. Fastrová často používá dnes již méně užívané slovo *vida* či citoslovce *ejhle*:

A: „*So he had actually heard from her this evening!*“

B: „*A vida, dnes večer od ní dostal psaní!*“

C: „*A on od ní zrovna dostal zprávu!*“

A: „*But here he was asking himself that sort of question...*“

B: „*A vida, on si tu klade takovéhle otázky...*“

C: „*Ale už je to tak, ptá se na to...*“

A: „*and now Macalister's boy had caught a mackerel“*

B: „*vida, Macalisterův chlapec ulovil makrelu“*

C: „*a nyní Macalisterův chlapec chytil makrelu“*

A: „*And then there it was, suddenly [...]; she held it in her hands, ...“*

B: „*A ejhle, najednou jí leží na dlani...*“

C: „*A pak se to najednou objevilo, [...] v jejích rukou, ...“*

5.1.2 Nespisovná a expresivní vyjádření

V obou překladech lze pozorovat hovorová slova, avšak v překladu B na ně, stejně jako na expresivní výrazy, narazíme podstatně častěji. Jen výjimečně se setkáváme s případy kolokviálnějšího vyjádření v překladu K. Hilské oproti spisovnému vyjádření na straně J. Fastrové. Uveďme si dva nalezené příklady této výjimky: citově zabarvené slovo *šup* ve frázi „*pár šupů*“ a hovorová zkrácenina (dnes již poměrně běžná) slaměného klobouku – *slamák*:

A	B	C
a tenpenny	deset pencí	pár šupů
straw hat	slaměný klobouk	slamák

V ostatních případech je to však slovní zásoba J. Fastrové, u které se setkáváme s nespisovnými výrazy. Nejprve ale zmiňme výrazy spisovné, které jsou nicméně již výrazy hovorovými; jsou jimi např. substantiva *malér*, *pakatel* a *šosák*.

A	B	C
(but he had made) an unfortunate marriage	(jenže se oženil, a to byl) malér	ale nešťastně se oženil
twopence half-penny	pakatel	dvě a půl pence
fogies	šosáci	zpátečník

Dále narazíme na výrazy, které jsou v současné době na pokraji spisovné a nespisovné češtiny, je to např. adverbium *zčistajasna*, které ve slovnících spisovné češtiny najdeme nejčastěji psané jednotlivými slovy zvlášť: *z čista jasna*, a dále také moravismus *beztak*, jehož význam K. Hilská vyjadřuje jednoznačně spisovněji slovy „*i tak*“.

A	B	C
suddenly	zčistajasna	náhle
enough without that	beztak	i tak

Nejčastěji se však v překladu B setkáme s citově zabarvenými slovy oproti jasně spisovným slovům bez expresivní složky používaných v překladu C:

A	B	C
sitting stuck	dřepět	sedět
flopped on chairs, (they contemplated)	žuchly (na židle a rozjímaly)	(zdolané únavou přehlížely z křesel)
laughed and laughed	řehonili se	smáli se a smáli se
smoked	bafčí	kouřil
bring up	zburcovat	vyvolat
would not have struck him	netrklo by ho	nenapadlo by ho

strife of tongues	haštřit	hádká
scent	zvětřit	ucítit
lurched	šouralo a pajdalo	belhalo
a smell [...] which was in the towels too	načichly	byly cítit
push up (a path)	pachtit se	prodírat se
cook	ukuchtit	uvařit
clutch	chňapnout	sevřit
stir	šťárat	rozhybat
wash (from side to side)	šplouchat	přelévat
lean	vychrtlý	hubený
fumbling	štrachavý	pátravý
trick	šidítka	trik
fellow	chlapík	člověk
quiet one	klid'as	(moc toho nenamluví)
talons	pařáty	drápy

J. Fastrová dále pro posílení významu a pro citové zabarvení užívá přídavná jména utvořená ze základu substantiva, které chce zdůraznit, vzniká tak hovorová slovní spojení: „*pravda pravdoucí*“ či „*tma tmoucí*“. V případě druhého zmíněného sousloví je toto zdůraznění jednoznačně ospravedlnitelné vzhledem k tomu, že i v anglickém textu je substantivum *darkness* zvětšeno adjektivem *immense*. K. Hilská překládá toto slovní spojení jednoduše slovy „*nesmírná tma*“. U sousloví „*pravda pravdoucí*“ takový prvotní podnět ke zdůraznění nenalezneme:

A: „*Every word they said now would be true.*“

B: „*Každé slovo, které teď řeknou musí být pravda pravdoucí.*“

C: „*Každé slovo, které nyní řeknou bude pravda.*“

Někdy lze konstatovat určité ochuzení v překladu C v důsledku absence citového zabarvení, které bylo využito v překladu B. U prvního slovesa zmíněného v tabulce si můžeme všimnout chybějícího aspektu „*stuck*“ v překladu C, kde literární postava pouze a jednoduše „*sedí*“, zatímco u postavy z překladu B je díky expresivnímu zabarvení slovesa zřetelná určitá nechuť či prodloužená doba zmiňované činnosti, která v překladu C není v dané větě žádným jiným slovem vyjádřena. Přitom lze tvrdit, že slovo *stuck* u slovesa *sit* takové zabarvení vyžaduje.

A: „*but now, at this moment, sitting stuck there with an empty seat beside him,*“

B: „*ale jak tam dřepěl vedle prázdné židle,*“

C: „*ale nyní, v tomto okamžiku, jak tu sedí s prázdnou židlí vedle sebe,*“

Podobnou situaci lze pozorovat u poněkud těžce přeložitelného slovesa *leer*, jehož širší definice z výkladového slovníku zní: „to look with a sideways or oblique glance, especially suggestive of lascivious interest or sly and malicious intention, to give an oblique, sneering, or suggestive look or grin.“¹² K. Hilská překládá toto sloveso pomocí adverbia *úkosem*, které doplňuje neutrálním slovesem *dívat se* – zaměřuje se tudíž jen na význam nepřímosti pohledu (tj. na první část definice slovesa: „to look with a sideways or oblique glance“), zatímco J. Fastrová zohledňuje i druhou část definice a ke slovesu *pošilhávat* (kterým vyjadřuje první část definice) přidává i expresivní adverbium *poťouchle*, kterým se snaží určitým způsobem obsáhnout i onu druhou část definice (tj. „suggestive of lascivious interest or sly and malicious intention“).

A: „*...leered (for her eyes fell on nothing directly, but with a sidelong glance that deprecated the scorn and anger of the world--she was witless, she knew it), ...*“

B: „*...poťouchle pošilhávajíc (protože se na nic nedívala zpříma, ale úkosem, jakoby navzdory pohrdavému a nepřejícímu světu – věděla, že za ním zůstala pozadu), ...*“

C: „*...dívala se úkosem (její oči na nic nepohlížely zpříma, ale vždy takovým postranním pohledem, který odmítal opovržení a zlobu světa – o své omezenosti však věděla), ...*“

¹² Webová stránka. *Dictionary.com*. [online]. [cit. 2015-05-01]. Dostupné z: <http://dictionary.reference.com/>

(Nelze s jistotou určit důvod, který překladatelku vedl k vynechání tohoto aspektu, avšak lze se domnívat, že k němu mohla být vedena nepřítomností objektu – tudíž nepřítomností osoby, na kterou by mohla literární postava hledět s „chlípným zájmem“ či se „zlým úmyslem“.)

Viděli jsme tedy jak J. Fastrová obohacuje pomocí expresivních výrazů význam vět, který v překladu C chybí. Nejčastěji však mají tyto citově zabarvená slova, která J. Fastrová používá, víceméně stejný význam jako neutrální výrazy užití K. Hilskou: *uvařit – ukuchtit, načichly – byly cítit, bafčit - kouřit* atd. Setkáme se ale i s poupravením významu, ke kterému došlo na úkor užití právě citově zabarveného výrazu. Příkladem je slovo *klid'as* (předposlední v tabulce), kterým J. F. přeložila anglické „*quiet one*“.

A: „*He was a great one for work – one of those quiet ones.*“

B: „*Je do práce jako drak – ale klid'as, ...*“

C: „*Byl to dobrý pracant – z těch, co toho moc nenamluví.*“

Z překladu B je patrná snaha přeložit sousloví se slovem *one* pouze jedním substantivem. K. Hilská je zase jednou ve svém překladu doslovnější, anglickou frázi „*one of those quiet ones*“ překládá téměř slovo po slově a výraz *quiet* chápe především ve svém hlavním významu *ticha*, a tak slovní spojení „*quiet one*“ interpretuje jako člověka, který je tichý a tudíž který „*toho moc nenamluví*“. J. F. na druhé straně kvůli užití jediného substantiva posouvá oproti překladu C nepatrně význam ze slova *tichý* na slovo *klidný*. I přesto, že lze tvrdit, že překlad C díky své doslovnosti více odpovídá originálnímu znění, u překladu B lze konstatovat potencionálně vyšší míru zachování psané formy, jelikož se v anglickém jazyce „zástupné *one* (zejména s modifikací) pocit'uje jako hovorový prostředek“¹³, a tak se J. Fastrová se svým hovorovým výrazem *klid'as* více shoduje s originální hovorovou formou jazyka.

Speciálním případem užití expresivního vyjádření v textu B je překlad anglického *parlour* (původem z francouzštiny), které bychom mohli do češtiny celkem bez potíží přeložit např. slovem *salón*. Podívejme se nejprve podrobněji na význam

¹³ Dušková, Libuše a kol. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. Praha: Academia, 2012. s. 134.

tohoto slova do výkladového slovníku: „*a room in a private house for sitting in, entertaining visitors*“¹⁴. K. Hilská se při překladu tohoto slova rozhodla pro celkem obyčejný termín „*obývací pokoj*“, zatímco J. Fastrová se rozhodla použít expresivnějšího, hovorového vyjádření a onu místnost nazvala slovy „*parádní pokoj*“, čímž chtěla zřejmě zdůraznit jeho slavnostní účel a přepychové vybavení.

Kontrastující k těmto citově zabarveným a hovorovým výrazům, které používá J. Fastrová, je spíše spisovnější jazyk K. Hilské a četný výskyt cizích slov v jejím překladu:

A	B	C
glow	zář	aureola
uniformity	jednomyslnost	uniformita
pampas	stepní	pampasové
authenticated	ověřený originál	signovaný
chanting	zpěvavě odříkával	deklamoval
tamper	ztlumit (ostré barvy)	kamuflovat
irrationality	(její) nerozumná (námitka)	iracionalita (její poznámky)
reserved	nepřístupná	rezervovaná

V překladu B si můžeme všimnout, že se J.F. cizím termínům spíše vyhýbá. Výjimkou je slovo „*nastylizovat*“, které se zde již objevilo ve výše zmíněné větě, která se zabývala slovesem „*dřepět*“.

Jak jsme se již tedy mohli přesvědčit, J. Fastrová si se slovy často více pohrává a má tendenci ozvláštňovat jinak citově nezabarvená a obvyklá vyjádření. Stejně tak se tato její „kreativita“ projevuje i v užití ostatních jazykových prostředků. Mnohem častěji než K. Hilská užívá J. Fastrová např. idiomatických spojení a ozvláštňuje tak jinak obyčejná vyjádření, která ve vzorovém textu idiomy neobsahují. Podívejme se na několik příkladů:

¹⁴ A S Hornby. *Oxford Advanced Learner's dictionary*. Eight edition. Oxford: Oxford University Press, 2010. s. 1105.

A: „...where one could say what one liked, ...“

B: „..., kde si člověk nemusí brát ubrousek před ústa, ...“

C: „..., kde si člověk může říkat, co chce, ...“

A: „had lisped“

B: „šlapaly si na jazyk“

C: „šišlaly“

A: „for a flying visit to see an aunt...“

B: „na skok u [...] tety“

C: „velice krátce navštívit [...] tetu“

A: „...came in together.“

B: „...jeden v patách za druhým.“

C: „...vešli společně.“

J.F. také častěji ve svých vyjádřeních užívá přirovnání užitím příslovce *jako*. K. H. si v těchto případech obvykle vystačí s vhodným přídavným jménem nebo jiným vyjádřením odpovídajícím původní anglické formě. (Přirovnání s pomocí slova *jako* používá K. H. ve svém překladu samozřejmě také, ale jen v případech, kdy se přirovnání nachází i v originálním anglickém textu a to nejčastěji právě ve formě obsahující spojky *as* nebo předložky *like*.)

A: „He was a great one for work – one of those quiet ones.“

B: „Je do práce jako drak – ale klid'as, ...“

C: „Byl to dobrý pracant – z těch, co toho moc nenamluví.“

A: „At the far end was her husband, sitting down, all in a heap, frowning.“

B: „Na druhém konci sedí muž, jako hromádka neštěstí, zamračený.“

C: „Na druhém konci se usazoval její muž, celý nějak shrbený a s vráskou na čele.“

A: „fish-shaped leaves“

B: „listy podlouhlé jako rybky“

C: „oválkovité listy“

5.1.3 Přidávání, vynechávání a opakování slov

V této kapitole se zaměříme na rozdílnost překladů z hlediska přidávání a vynechávání slov vzhledem k originálnímu textu. Budeme se tudíž zabývat doslovností překladů z hlediska lexika. Jak jsme si již mohli všimnout u porovnávání překladů z hlediska zastaralých, a stejně tak i expresivních výrazů, K. H. se obecně zdá být ohledně svých vyjádření více doslovná. Jinak tomu není ani v případě vynechávání a přidávání slov vůči anglickému textu.

5.1.3.1 Přidávání slov

Jak jsme si již mohli všimnout, především v kapitole o zastaralých adverbích, která Jarmila Fastrová používá, u jejího překladu často narazíme na slova, která v originální verzi knihy nenalezneme a které ani Kateřina Hilská ve svém překladu neuzívá. Nelze vždy s jistotou určit důvod tohoto obohacení vůči anglickému textu, avšak mnohdy v této změně lze vidět snahu o jisté „počeštění“; jinými slovy plynulejší znělost v českém jazyce či ozvláštňení textu, případně jde o slova, která dopomáhají srozumitelnosti textu.

- a) Nejčastěji tyto nadbytečná slova užívaná v překladu B nemění nijak význam, jen ho jemně doplňují či ozvláštňují:

A: „*Almost it would appear that it is useless in such confusion to ask the night those questions...*“

B: „*Téměř by se zdálo marné v takovém lomozném zmatku klást noci otázky...*“

C: „*Zdálo by se téměř zbytečné v takovém zmatku požadovat po noci odpovědi...*“

A: „*she cried*“

B: „*zvolala dychtivě*“

C: „*vykřikla*“

A: „*this impure rhapsody of which he was ashamed, but in which he revelled*“

B: „*z toho rapsodického třeštění, za které se stydí, ale jímž se prostopášně ukájí*“

C: „z té narušené rapsodie, za níž se styděl, ale v níž se vyžíval“

A: „*Slowly and painfully...*“

B: „*Pomalů a s velkou námahou...*“

C: „*Pomalů a s námahou...*“

A: „...*that he was proud of it; that he was Charles Tensley...*”

B: „...*že je na to hrdý, že je přece Charles Tensley...*“

C: „...*že je na to hrdý; že je Charles Tensley...*“

A: „*Tell me now...*“

B: „Ale řekněte mi...“

C: „*Povězte mi...*“

A: „*How nice it would be to marry a man...*“

B: „*Bylo by to hezké, že, provdat se za člověka...*“

C: „*Byla by to nádhera vzít si muže...*“

A: „*looking at her empty coffee cup*“

B: „*zahleděná před sebe do prázdného šálku*“

C: „*dívala se do prázdného šálku na kávu*“

A: „*It suddenly gets cold.*“

B: „Ano, najednou se ochladilo.“

C: „*To se tak najednou ochladí.*“

Poznámka: J. F. užila ve svém překladu slova *ano* zřejmě aby zdůraznila fakt, že tento výrok reaguje na předešlý výrok druhé literární postavy, který byl zmíněn podstatně dříve v textu (Tyto dva výroky odděluje jeden dlouhý odstavec.) – „*podotkl, jak se najednou ochladilo, a navrhl jí malou procházku*“.

A: „*She had looked round for some one who was not there...*“

B: „A ona, Lily, se rozhlédla kolem stolu po někom, kdo tam nebyl...“

C: „*Otočila se po někom, kdo tam nebyl...*“

Poznámka: Zde J. F. zřejmě použila tyto slova navíc, aby dala jasně najevo, že podmětem věty je postava Lily. V předešlé větě se totiž hovoří i o jiných literárních postavách, a tak se mohla J. F. domnívat, že by především konec této věty mohl být zavádějící: „*A ji [Lily] najednou napadlo, tohle je tragédie [...] Jamesovi bylo šestnáct, Cam snad sedmnáct.*“

A: „*...lived in a Walter of children, whereas Bankes was childless...*“

B: „*...žije obklopen houfem dětí, kdežto on, Bankes, je bezdětný ...*“

C: „*...žil s hejnem dětí kolem sebe, zatímco Bankes žádné děti neměl...*“

A: „*would Mrs. McNab see that the house was ready, [...] would she get that done*“

B: „*Mohla by se paní McNabová laskavě postarat, aby se dům dal do pořádku? [...] zařídila by laskavě, aby se udělalo tohle, aby se udělalo tamto?*“

C: „*jestli by se paní McNabová postarala, aby dům byl připraven: udělala tohle, udělala támhleto*“

A: „*lurched*“

B: „*šouralo a pajdalo*“

C: „*belhalo*“

Poznámka: Tímto vyjádřením jsme se zabývali již v kapitole citově zbarvených slov. J. F. užívá při překladu hned dvě slova podobného významu místo jednoho, které nalezneme v anglickém textu.

b) Setkáme se však i s případy, kdy nadbytečná slova v překladu B upřesňují či poupravují význam vyplývající z anglického textu. Nelze u těchto obohacených vyjádření s jistotou říci, jestli o tento význam usilovala i Virginia Woolfová, avšak nikde poblíž daných vět není význam těchto slov v textu A indikován. (Tato rozdílnost ve významu však není natolik závažná, abychom se jí zabývali zvlášť v kapitole „*Sémantické problémy překladu*“.)

A: „*she felt that she was climbing backwards, upwards, ...*“

B: „bylo jí, jako by šplhala na strom, pozpátku a zas nahoru, ...“

C: „a přitom měla pocit, že leze pozpátku, nahoru, ...“

A: „bats“

B: „kriketové pálky“

C: „pálky“

A: „The young gentleman was dead.“

B: „Mladý pán padl ve válce, ...“

C: „Ten mladý pán je mrtvý.“

A: „It was all dry: all withered: all spent“

B: „Všechno v ní vyschlo; uchřadlo; spotřebovalo se.“

C: „Je to všechno uschlé: všechno uvadlé: všechno spotřebované.“

A: „said“

B: „řekl si v duchu“

C: „poznamenal“

A: „garden urns“

B: „kamenné vázy v zahradě“

C: „vázy v zahradě“

e) Nyní se zaměříme na slova, která jsou ve větách v textu B oproti textu A navíc, ale jejich užití je významově opodstatnělé.

A: „had sent the whole thing flying through the air“

B: „a šálek i s talířkem, i s tím škvorem, okamžitě letěl oknem na terasu“

C: „vyhodil to celé z okna ven na terasu“

Poznámka: Z kontextu je jasné, že vyjádření „the whole thing“ odkazuje k šálku mléka („finding an earwig in his milk at breakfast“). J. F. se tedy rozhodla neužít doslovného překladu jako K. H. a roze-psala toto vyjádření na jednotlivá slova.

A: „...*the flowers, the books, all of which were now open to them...*“

B: „...*na květinách a knihách, k nimž mají potmě volný přístup...*“

C: „...*květin, knih, které se všechny ted' před nimi otvíraly...*“

Poznámka: J. F. užívá navíc slovo *potmě* místo doslovného *ted'*, jelikož je z kontextu zřejmé, že částí dne, ve které se tento úsek textu odehrává, je noc.

A: „*it's only an old pig*“

B: „*vždyť je to jen lebka prasátka*“

C: „*je to jen starý kanec*“

Poznámka: Z kontextu víme, že je řeč o zavěšené lebce prasete: „*horrid skull*“.
(Zmíněno pár vět zpět v textu.)

d) V této části se podíváme na slova, která jsou v textu B navíc vůči textu C, nejsou sice významově nutná, avšak jsou indikována v textu A:

A: „*on condition he said the Lord's Prayer*“

B: „*pod podmínkou, že se pomodlí otčenáš*“

C: „*za podmínky, že se pomodlí*“

A: „*life will run upon the rocks*“

B: „*život ztroskotá na úskalích*“

C: „*život ztroskotá*“

5.1.3.2 Vynechávání slov

Na vynechaná slova narazíme, na rozdíl od slov navíc, v obou překladech víceméně stejně často. Přesto lze tvrdit, že změny v textu B, způsobené vynecháním slov, jsou mnohdy poněkud závažnější a více zasahují do významu celého výroku.

a) V textu B

A: „*looking at her empty coffee cup*“

B: „*zahleděná před sebe do prázdného šálku*“

C: „*dívala se do prázdného šálku na kávu*“

A: „*stooping, rising, groaning, singing, slapped and slammed, upstairs now, now down in the cellars*“

B: „*shýbaly, narovnávaly, rozháněly rákoskou a plácačkou, tu nahoře, tu zas až někde ve sklepě*“

C: „*ohýbaly, narovnávaly, hekaly, zpívaly, bušily do věcí a bouchaly s nimi, tu nahoře, tu zas dole ve sklepích*“

A: „*At the far end was her husband, ...*“

B: „*Na druhém konci sedí muž, ...*“

C: „*Na druhém konci se usazoval její muž, ...*“

b) V textu C

A: „*to tickle James's bare calf*“

B: „*polechtal Jamese na holém lýtku*“

C: „*pošimral Jamese na noze*“

Poznámka: K. H. ve svém překladu vynechává slovo *holý* a rozhodne se při překladu „*holého lýtku*“ použít obvyklejšího a obyčejnějšího vyjádření: „*pošimrat na noze*“, a tak upravuje i význam dalšího slova ve větě (*noha* místo *lýtku*).

A: „*on the faded chintz of the arm-chairs*“

B: „*na vybledlém kretonovém povlaku lenošky*“

C: „*na vybledlém potahu křesel*“

Poznámka: Slovo *chintz* v sobě zahrnuje víc, než jen význam potahu: „*chintz: a type of shiny cotton cloth with a printed design, especially of flowers, used for making*

curtains, covering furniture, etc”¹⁵. J. F. se rozhodla vyjádřit i aspekt materiálu, zatímco K. H. ho zřejmě nepovažovala za důležitý a ve svém překladu bližší specifikaci typu látky vynechává.

A: „...*whose daughters, scattered about English drawing-rooms in the nineteenth century...*“

B: „...*jehož dcery, v devatenáctém století roztroušené po anglických salónech...*“

C: „...*jehož dcery, roztroušené po anglických salónech...*“

A: „*She had gone one day into a Hall and heard him speaking during the war.*“

B: „*Jednou za války si šla poslechnout jeho přednášku v universitním debatním spolku.*“

C: „*Za války si šla jednou poslechnout jeho přednášku.*“

5.1.3.3 Opakování slov

Jak bylo již zmíněno ve třetí kapitole, repetitivnost v širším slova smyslu je pro Virginii Woolfovou v tomto díle velmi typická a dodává mu svůj osobitý charakter. Na opakování konkrétních slov tak narazíme v knize velmi často a překladatelky tuto strukturu povětšinou dodržují:

A: „*Or was there nothing? nothing but...*“

B: „*Nebo za tím nevězí nic, nic než...*“

C: „*Nebo za tím není nic? nic než...*“

A: „*Nothing, nothing...*“

B: „*Žádné, žádné...*“

C: „*Nic, nic...*“

A: „*Cam wide awake, and James wide awake...*“

B: „*Cam nespí a James nespí...*“

C: „*Cam vzhůru a James vzhůru...*“

¹⁵ A S Hornby. *Oxford Advanced Learner's dictionary*. Eight edition. Oxford: Oxford University Press, 2010. s. 254.

A: „*But she wished it was not necessary: perhaps it was her fault that it was necessary.*“

B: „*Ale litovala, že je toho zapotřebí: snad je to její vina, že toho je zapotřebí.*“

C: „*Ale byla by raději, kdyby to nebylo nutné: možná je to její chyba, že je to nutné.*“

Stejně však jako i u jiných, již probíraných, zřetelů porovnávání překladů, narazíme především v textu B na odchýlení od originálu. Jarmila Fastrová občas neopakuje ta samá slova, ale jemně je obměňuje, opisuje jejich význam jinými slovy či je vynechává:

A: „*Anything, anything, ...“*

B: „*Něco, ať je to co chce, ...“*

C: „*Cokoli, cokoli, ...“*

A: „*laugheed and laughed“*

B: „*řehonili se“*

C: „*smáli se a smáli“*

Lze ovšem pozorovat i občasné nedodržení opakování slov v textu C:

A: „*for he was sharing Mr Ramsay's evening walk up and down, up and down the terrace.*“

B: „*jako každý večer se totiž procházel s panem Ramsaym po terase, sem a tam, sem a tam.*“

C: „*neboť sdílel s panem Ramsayem jeho večerní procházku sem a tam po terase.*“

V následujících dvou příkladech si můžeme všimnout, že J. F. opakování slov dodržuje, ale ne do takové míry jako K. H., jejíž překladovou repetitivnost lze označit za úplnou. Virginia Woolfová použila v těchto částech textu, téměř pár slov za sebou, třikrát až čtyřikrát totéž slovo. Zatímco K. H. sleduje tento vzor s přesností, J. F. opakované slovo jednou nebo dvakrát nahrazuje výrazem jiným (dokonce i více výrazy), případně ho vynechává úplně:

A: „*little goats and antelopes [...] little antelopes [...] and parrots and antelopes...*“

B: „*kůzlátka a kozičky [...] kůzlátka a kozičky [...] a papoušcích a antilopách...*“

C: „*a kozičkami a antilopami [...] malé antilopy [...] a papoušcích a antilopách...*“

A: „*There was a puppy. They had a puppy. Who was looking after the puppy today? [...] about the puppy; ...*“

B: „*Vida, to štěně. Mají přece štěně. Kdopak se dnes ujme pejska? [...] s jejich pejskem; ...*“

C: „*Je tu to štěně. Mají štěně. Kdo se stará dneska o štěně? [...] o štěněti; ...*“

A: „*Just a little longer, just a little longer?*“

B: „*Jen chvílku, chvílku?*“

C: „*Jenom o trošku déle, jenom o trošku déle?*“

V následujícím příkladu si však lze všimnout změny výrazu i u Kateřiny Hilské, která se rozhodla slovo *prasátko* jednou nahradit slovem *kanec* (k tomuto činu mohla být vedena přívlastkem *starý*). J. F. ale na druhé straně jeden z výrazů úplně vynechává:

A: „*it's only an old pig, [...] a nice black pig like the pigs at the farm.*“

B: „*je to jen lebka prasátka, [...] takového hezkého prasátka, jako mají tam ve statku.*“

C: „*je to jen starý kanec, [...] pěkné černé prasátko, jako jsou prasátka na farmě.*“

Stejně tak ale v překladu Jarmily Fastrové objevíme slovní repetitivnost, která v originálním textu není. Tento jev lze pozorovat jen v textu B:

A: „*each alone*“

B: „*každý sám a sám*“

C: „*každý sám*“

A: „*It was an odd road to be walking, this further, until at last one seemed to be on a narrow plank, perfectly alone, over the sea.*“

B: „*Je to divná cesta, již se člověk ubírá při malování. Vydá se na ni, jde a jde, dál a dál, až se nakonec octne jakoby na úzkém prkně, sám a sám, nad mořem.*“

C: „Člověk vystupoval stále víc za sebe, dostával se dál a dál, až se nakonec zdálo, jako by šel po úzkém prkně, úplně sám, přes moře.“

A: „*weekly, daily*“

B: „*týden co týden, den co den*“

C: „*každý týden, denně*“

V tomto konkrétním případě lze upozornit i důvod, který mohl J. Fastrovou přímo vézt k užití výrazů s opakováním slov – je jím prvek opakování, který se nachází již ve vzorovém textu A, avšak na úrovni morfémů – *weekly, daily*. (Více o opakování částí slov v kapitole o morfologické rovině.)

A: „*walking on the terrace, alone*.“

B: „*jak chodí po terase, sám a sám; ...*“

C: „*jak chodí po terase, sám*.“

J. F. vytváří svým opakováním slov někdy i určitou rytmičnost textu, která připomíná právě originální rytmus, který lze občas v anglickém textu pozorovat a dotváří tak jeho poetičnost. Podívejme se např. na část textu, ve které se nachází první zmíněný případ:

A: „*walking on the terrace, alone. He was walking up and down between the urns; and he seemed to himself very old and bowed. Sitting in the boat, he bowed, ...*“

B: „*chodí po terase, sám a sám; jak chodí po terase mezi kamennými vázami sem a tam; a připadal si velmi starý, nahrbený stářím. A jak seděl v loďce, také se nahrbil, ...*“

C: „*chodí po terase, sám. Chodil sem a tam mezi kamennými vázami; a připadal si velmi starý a ohnutý. Jak seděl v loďce, ohnul se, celý se přikrčil,...*“

V textu A lze pozorovat určitou pravidelnost v opakujících se rytmických jednotkách, které obsahují tři slabiky (tři slova vždy po jedné slabice), a skládají se ze dvou přízvučných (U) a jedné nepřízvučné (/) slabiky:

U / U
„up and down“

U / U
„old and bowed“

Slovo *sám* je tedy v textu B sice navíc, ale napomáhá v této části textu vytvořit podobný poetický dojem jako originální text, jelikož společně s druhým slovem *sám* a výrokem „*sem a tam*,“ který následuje, odpovídá stejnému rytmickému vzoru, který se objevuje i ve vzorovém textu A:

U / U
„*sám a sám*“

U / U
„*sem a tam*“

Opakování slov versus rozmanitost slovní zásoby

Zvlášť se pro určité zhodnocení rozmanitosti slovní zásoby překladatelek podíváme na zřejmě nejužívanější slovo textu A, kterým je sloveso uvádějící přímou řeč (ať už postavené před nebo za přímou řečí) – je jím sloveso SAY. Z důvodu prozkoumání bylo z textu A vybráno námatkou 22 sloves *say* (všechny v minulém tvaru: *said*, s tím, že šesté z tabulky je rozvinuto adverbium *sharply*); 10 ze stran 16-19, 7 ze stran 4-5 a 5 ze strany 71. Jak si můžeme všimnout, doslovně bylo obyčejným slovesem *řict* přeloženo v textu B 17/22 sloves, zatímco v textu C 8/22 (s tím, že jedno bylo vynecháno úplně). K. H. se tudíž více snaží dosáhnout rozmanitosti textu a opakování tohoto slovesa spíše nedodržuje.

B	C
řekla	řekla
dodala	pokračovala
řekla	-
řekla	zopakovala
řekla	řekla
(příkře) okřikla	(ostře) řekla
řekla	řekla
řekl	řekl
řekl (si v duchu)	poznamenal

řekla	navrhla
řekl	odvětila
ozval se	vložil se do toho
řekla	oponovala mu
řekl	usoudil
okřikla (ji)	opáčila
říká	říkal
řekla	řekla
řekl	řekl
řekl	poznámenal
řekl	podotkla
zeptala se	zeptala se
řekla	odpověděla

5.1.4 Závěrem k lexikální rovině a doslovnosti v obou překladech

Z porovnávání jednotlivých textů na úrovni lexika je zřejmá tendence K. Hilské více se držet vzorového textu a její způsob jazyka je v porovnání s překladem J. Fastrové často bližší tomu anglickému. Připomeňme si jen krátce několik, již zmíněných, příkladů z každé podkapitoly (5.1.1, 5.1.2, 5.1.3) V textu B si často všimneme zvýšené podobnosti s textem A, ať už v zanechání stejného slovního druhu, počtu slov atd.:

5.1.1

A: „*ignominious cry*“ B: „*zhanobila se výkřikem*“ C: „*ostudný výkřik*“

A: „*no*“ B: „*kdepak*“ C: „*ne*“

A: „*were ill*“ B: „*stůňou*“ C: „*jsou nemocné*“

5.1.2

A: „*laughed and laughed*“ B: „*řehonili se*“ C: „*smáli se a smáli*“

A: „*pampas*“ B: „*stepní*“ C: „*pampasové*“

A: „*came in together.*“ B: „*jeden v patách za druhým.*“ C: „*vešli společně.*“

5.1.3

A: „*coffee cup*“ B: „*šálku*“ C: „*šálku na kávu*“

A: „*Nothing, nothing...*“ B: „*Žádné, žádné...*“ C: „*Nic, nic...*“

A: „*wide awake*“ B: „*nespí*“ C: „*vzhůru*“

Zmíňme nyní i další případy větší doslovnosti ve výběru slov, které se v našem porovnávání zatím neobjevily:

A: „*like a couple of children*“ B: „*jako malí uličníci*“ C: „*jako dvě děti*“

A: „*the fishing season was bad*“ B: „*rybolov se nevyplácí*“ C: „*rybářská sezóna je špatná*“

A: „*No! No!*“ B: „*Ale! Ale!*“ C: „*Ne! Ne!*“

A: „*mopping, scouring*“ B: „*hadrem a rejžákem*“ C: „*vytírat, drhnout*“

Podívejme se teď na některé specifické rozdíly mezi danými překlady, které také ukazují větší blízkost textu B se vzorovým anglickým textem.

Zajímavého rozdílu mezi překlady si lze všimnout např. v užívání superlativ. Zatímco v textu B dochází k vytvoření superlativ pouze přidáním patřičné předpony a přípony, v textu C se vždy u třetího stupně adjektiva (pokud mu ovšem nepředchází přivlastňovací zájmeno), objeví i ukazovací zájmeno které je příznačné právě pro anglický superlativ.

A: „*Already that summer he was ,the kindest of men. ‘ He was the first scientist of his age... “*

B: „*Už tehdy v létě byl ,nejhodnější člověk na světě. ‘ Patřil k nejpřednějším vědcům své doby... “*

C: „*Už tehdy v létě to byl ten ,nejhodnější muž. ‘ Byl ten nejlepší vědec své doby... “*

A: „*Possibly the greatest good requires... “*

B: „*Možná že nejvyšší dobro vyžaduje... “*

C: „*Možná že to největší dobro vyžaduje... “*

A: „*,the most sincere of men, the truest (here he was), the best “*

B: „*,nejupřímnější člověk, nejpravdivější (už je tu), nejlepší“*

C: „*,je to ten nejupřímnější člověk, nejopravdivější (tady jde), nejlepší“*

Dalším speciálním případem je překlad anglického „*catalogue of the Army and Navy stores*“, které J. Fastrová přeložila českými slovy „*katalog Obchodních domů armády a námořnictva*“, zatímco K. Hilská se rozhodla při překladu názvu katalogu zachovat původní jazyk: „*katalog obchodního domu Army and Navy Stores*“. Podobný přístup lze pozorovat u překladu jména jedné z literárních postav. Anglické *Rose* přeložila K. Hilská stejným výrazem – tedy *Rose*, přičemž J. Fastrová se rozhodla jméno jaksi počeštit změnou poslední samohlásky na, pro češtinu obvyklejší, *a*: *Rosa*. Stejně tak si J. Fastrová poupravila přezdívku jedné z postav, která v angličtině zněla *Owl*. K. Hilská tuto přezdívku překládá doslovným *Sova*, zatímco J. Fastrová slovo pozměňuje a téměř ji obohacuje o expresivní složku: *Sůva*.

Při porovnávání překladů však narazíme i na opačný jev. Obecně vzato lze text C vskutku zhodnotit jako lexikálně bližší textu A a doslovnější, avšak narazíme na výjimky, a to především u názvosloví rostlin. Podívejme se tedy krátce, jak si s překlady některých názvů rostlin poradily obě překladatelky a jak se navzájem odlišují.

A	B	C
in meadows of asphodel	na palouku s rozkvetlými asfodély	na lukách plných asfodelu
jacmanna	jackmanna	plamének
red hot pokers	ohnivé mečíky	rudé kniphofie
geranium	pelargonie	muškáty
artichokes	artyčoky	bodláky
tortoise-shell butterflies	otakárkové	babočky
sweet alice	hvozdíky	kvítí
purple passion flowers	purpurové mučenky	purpurové květy
cabbages	zelí	cibule

Jak si lze všimnout, K. H. má tendenci přibližovat názvosloví rostlin českému čtenáři podstatně více, než J. F. Konkrétní jména rostlin často zobecňuje (*hvozdíky – kvítí, purpurové mučenky – purpurové květy*) nebo je překládá tak, aby více odpovídaly obvyklým českým zahradám/loukám atd. (*zelí – cibule, artyčoky – bodláky*). Její názvy zní pro českého čtenáře také často povědoměji (*jackmanna – plamének, pelargonie – muškáty*).

5.2 Morfologická rovina

Stejně jako při pozorování rozdílů lexikální roviny překladů, tak i u morfologické roviny zaznamenáme u překladu J. Fastrové ve značně vyšší míře zastaralé a knižní prvky, stejně tak kolokviální a expresivní prvky, a tak se také první dvě pokapitoly této kapitoly tématicky shodují s prvními podkapitolami kapitoly předešlé. Dále se budeme zabývat odlišnostmi v konjugaci, deklinaci, čísle substantiv a nakonec se, stejně jako při sledování lexikální úrovně, podíváme na jev opakování, tentokrát tedy na opakování stejných morfémů a písmen.

5.2.1 Zastaralé, knižní či méně užívané formy

5.2.1.1 Substantiva

V textu B si lze všimnout drobné změny v ortografii některých substantiv, které tvoří dublety. Nelze v tomto případě mluvit striktně o zastaralosti, avšak je pravda, že v dnešní době, především v běžné řeči, dochází k silné tendenci dávat v těchto případech přednost písmenu Z před písmenem S a písmeno S je právě to, které ve svém překladu upřednostňuje J. Fastrová. Varianty používané K. Hilskou tak působí nepatrně moderněji a běžněji pro dnešního českého čtenáře, právě proto je tento rozdíl v ortografii zařazen do podkapitoly o zastaralých prvcích v překladu. Ani u jedné překladatelky však nelze tvrdit, že by právě ona používala pravopisně správné formy těchto dubletů. Zatímco u slov *diskuse* a *disertace* se podle *Akademické příručky českého jazyka* z roku 2014 za slohově neutrální považují podoby se S (tedy podoby, které používá J. Fastrová), pro slova *filozof/filozofie* a *univerzita* se za základní podobu považuje varianta se Z (tedy varianta, kterou používá K. Hilská).¹⁶

A	B	C
discussion	diskuse	diskuze
philosophy/philosopher	filosofie/filosof	filozofie/filozof
dissertation	disertace	dizertace
universities	university	univerzity

¹⁶ Pravdová, Markéta a Svobodová, Ivana (eds.). *Akademická příručka českého jazyka*. Praha: Academia, 2014. s. 58-60.

Zajímavým případem v rozdílné morfologii některých slov užívaných překladatelkami je změna jmenného rodu. Konkrétně si tohoto jevu můžeme všimnout u slova *prostor*, které J. Fastrová užívá v poněkud zastaralé formě ženského rodu. Podívejme se na část textu, ve kterém se toto slovo objevilo:

A: „*in a high [...] place*“

B: „*po vzosné [...] prostoře*“

C: „*v nějakém vysokém prostoru...*“

5.2.1.2 Slovesa

Slovesa *myslet* (a všechna ostatní slovesa odvozená od slovesa *myslet* jako *myslet si*, *pomyslet*, *zamyslet* atd.) a *bydlet* užívá J. Fastrová v infinitivu a minulém čase v poněkud dnes již méně užívané formě se samohláskou *i* místo *e*: *myslit*, *bydlit*.

Dále J. Fastrová ve svém překladu užívá přechodníky (přítomné i minulé), které „dnes mají charakter knižní až archaický“¹⁷. K. Hilská si v těchto případech poradí jednoduše užitím vedlejší věty.

A: „*she felt, putting the spoon down*“

B: „*pomyslila si odkládajíc lžíci*“

C: „*cítila, když položila naběračku*“

A: „*he thought, thinking of...*“

B: „*pomyslil si, rozpomínaje se na...*“

C: „*pomyslel si, když si vzpomněl na...*“

A: „*she thought, thinking how...*“

B: „*říkala si vidouc je v duchu*“

C: „*pomyslela si, když si vzpomněla*“

¹⁷ Pravdová, Markéta a Svobodová, Ivana (eds.). *Akademická příručka českého jazyka*. Praha: Academia, 2014. s. 407.

V textu B lze také narazit na minulý kondicionál, který je v češtině „knižní a v běžné mluvené řeči, odkazuje-li věta na minulost jinými prostředky, se nahrazuje kondicionálem přítomným“¹⁸ – tuto druhou běžnější variantu užívá ve svém překladu K. Hilská:

A: „*James would have seized it.*“

B: „*James by se jí byl chopil.*“

C: „*James by se jí chopil.*“

A: „*had he been there he would have launched the lifeboat, he would have reached...“*

B: „*kdyby tam byl býval on, byl by spustil na vodu záchranný člun, byl by v něm doplul...“*

C: „*kdyby tady tehdy byl, spustil by záchranný člun, dojel by...“*

Lze u sloves zmínit i několik dnes již méně obvyklých tvarů některých sloves, která jsou užívána v textu B. Jarmila Fastrová kupříkladu používá ve svém překladu místo obvyklého *obdivovat* zvrtnou formu tohoto slovesa - *obdivovat se* - a následný předmět tak uvádí ve třetím, nikoli čtvrtém, pádě:

A: „*admired [...] the proportions and the flowers...“*

B: „*se [...] obdivují proporcím a květinám...“*

C: „*obdivovali proporce a květiny...“*

Stejně tak se v textu B objevuje zvrtné *se* u slovesa *pamatovat si* – forma užívaná J. Fastrovou zní tedy *pamatovat se* (B: „*Pamatujete se?*“ versus běžnější C: „*Pamatujete si?*“). Další zastaralá forma pravopisu, která se objevila v textu B je třetí osoba množného čísla budoucího času slovesa *otevřít*, která nemá změkčelou souhlásku *r*: „*otevrou*“. Na tuto formu nejčastěji narazíme v beletrii českých autorů 20. století (Jaroslav Seifert, Vítězslav Nezval, ...).¹⁹ A jako poslední zde uvedeme sloveso *dotknout*, které J. F. užívá v dnes již zastaralé formě bez předložky *do* a zní tedy *tknout*:

¹⁸ Dušková, Libuše a kol. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. Praha: Academia, 2012. s. 248.

¹⁹ Český národní korpus - SYN2010. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2010. www.korpus.cz.

A: „*here you can neither touch nor...*“

B: „*Tohohle se nemůžete tknout...*“

C: „*zde se nesmíte ani dotknout...*“

5.2.1.3 Ostatní

Dalším morfémem, který textu B dodává oproti textu C určitou zastaralost či knižnost, je morfém *-li*, který J. Fastrová používá velmi často. K. Hilská v těchto případech používá obvyklejší slova jako *jestli*, *pokud* atd., případně užívá úplně jiného vyjádření.

A: „*if they would not [...] come...*“

B: „*nechce-li se jim...*“

C: „*jestli nepůjdou...*“

A: „*if not he*“

B: „*ne-li on*“

C: „*pokud ne on*“

A: „*one feather, and the house [...] would have...*“

B: „*sletí-li na misku vah jen pírko...*“

C: „*jestliže na váhu přistane pírko...*“

A: „*a light there needed a shadow there*“

B: „*má-li tuhle světlo, potřebuje tamhle stín*“

C: „*světlo tady totiž vyžaduje stín tamhle*“

Další zastaralou formu lze pozorovat u slova *než*, které J. Fastrová oproti užití K. Hilské obohacuje, shodou okolností, také o morfém *-li*: B: *nežli* – C: *než*.

5.2.2 Kolokviální a expresivní prvky

Slova užitá překladatelkami se často liší drobnými změnami v ortografii, které velmi často způsobují, že výrazy J. Fastrové jsou hovorovější nebo expresivnější. Podle typu těchto změn je tato kapitola rozdělena do několika podkapitol.

5.2.2.1 Přidávání souhlásek a samohlásek

B	C
třeba <u>s</u>	třeba
všeli <u>co</u> s	všelico
kdo <u>ž</u> ví, kde <u>ž</u> pak	kdoví, kdepak
doprostřed <u>ka</u>	doprostřed
podpa <u>ž</u> dí	podpaží

Přestože jsou všechny tyto zmíněné výrazy užívané J. Fastrovou spisovně (jediné slovo *doprostředka* je považováno za slang), netvoří základní tvary - ty představuje právě K. Hilská. J. Fastrová ve svém překladu často tíhne k přidávání extra písmen, někdy i do slov, která K. Hilská neužívá ani ve své základní formě – např. *jakživ* – *jakživa/jakživo* (K. H. v tomto případě užívá obvyklého slova *nikdy*.) atd.

5.2.2.2 Změkčování souhlásek

Zřetelně expresivnější se text B jeví díky změkčování vybraných souhlásek. Podobným jevem je, pro J. Fastrovou typické, četné užívání zdvojnásobení, kterými se budeme zabývat později.

B	C
in <u>š</u> trument	instrument
kou <u>š</u> tíček	malý kousek
posu <u>ň</u> ky	posunky
špi <u>ž</u> írna	spižírna

5.2.2.3 Prodlužování samohlásek

B	C
tá <u>k</u>	tak
tá <u>m</u> hle	tamhle
intenz <u>i</u> vní	intenzivní
(na palouku s rozkvetlými) asfod <u>e</u> ly	(na lukách plných) asfodelu
sal <u>o</u> n	salon

Prodloužená forma slova *tak* se považuje za expresivní vyjádření, podobně je na tom výraz *támhle*, který je nářečním výrazem. U dubletů *intenzivní/intenzívni* je situace o něco komplikovanější, jelikož „délka vyslovované samohlásky v zakončení slov není v mnoha případech zcela jednoznačná“²⁰, avšak „platná PČP doporučují psát slova se zakončením –ivní jen krátce“²¹. Lze tedy zase jednou považovat formy slov užívané K. Hilskou za uznávanější a základnější z hlediska pravopisu českého jazyka.

5.2.2.4 Hovorové formy některých slov

Další nezařaditelné změny v ortografii, které způsobují kolokviálnost textu B, jsou zmíněny v následující tabulce. V překladu narazíme např. na užití hovorového *í* místo pravopisně správného *é* ve slovech jako *polévka*, *mléčná* atd.

B	C
pol <u>i</u> vka	pol <u>e</u> vka
ml <u>i</u> čná	ml <u>e</u> čná
v <u>š</u> ecko/v <u>š</u> ecky	v <u>š</u> echno/v <u>š</u> echny
d <u>e</u> čko	d <u>í</u> ť

²⁰ Pravdová, Markéta a Svobodová, Ivana (eds.). *Akademická příručka českého jazyka*. Praha: Academia, 2014. s. 61.

²¹ *Tamt.*

5.2.2.5 Expresivně zbarvená adjektiva

long	dlouhatánský	dlouhý
great	velikánský	velký
-	širokánský	-

V podkapitole zabývající se lexikem byla zmíněna citově zbarvená slova, která svou expresivností obsahovala oproti neutrálním výrazům, užitým K. Hilskou, určitý „významový aspekt“ navíc. Tento aspekt ve výrazech z textu C vůči anglickému originálu chyběl. (Připomeňme si např. překlad anglického *sitting stuck* – v textu B přeloženo jako *dřepěl*, zatímco v textu C přeloženo neutrálnějším *sedí*.) Častěji je však u těchto citově zbarvených slov, která J. Fastrová používá, onen aspekt vůči originálnímu anglickému znění navíc – neexistuje pro jeho užití přímé příčiny, pokud se držíme striktně originálního textu. Překladatelka byla tudíž k volbě uvedených slov motivována svými vlastními subjektivními pocity a svůj text tak ozvláštňuje a případně i jemně upravuje jeho význam. K. Hilská, na druhé straně, zůstává ve svém překladu opět více doslovná. Tohoto jevu si lze všimnout u adjektiv, jejichž význam J. Fastrová mnohdy jaksí stupňuje pomocí morfému *-ánský*, čímž vytváří citově zbarvené formy těchto adjektiv – např. *dlouhý* – *dlouhatánský*.

U tohoto adjektiva se pozastavíme, jelikož na něm lze snadno demonstrovat výše zmíněný argument o tendenci J. Fastrové si text přibarvovat a na druhé straně o tendenci K. Hilské neoddalovat se příliš od vzorového textu. I v překladu C můžeme totiž narazit na slovo *dlouhatánský*, avšak příčinu tohoto citového zbarvení lze nalézt přímo v originálním textu. Podívejme se na větu, ve které K. Hilská tohoto slova využila:

A: „*Nobody seemed to have spoken for an age.*“

B: „*Jako by celou věčnost nikdo nepromluvil ani slovo.*“

C: „*Už dlouhatánskou dobu nikdo nepromluvil.*“

Nyní provnejme užití tohoto slova J. Fastrovou:

A: „*at the long table*“

B: „*u dlouhatánského stolu*“

C: „*u dlouhého stolu*“

V prvním příkladu je ze strany V. Woolfové zřetelná snaha zdůraznit, že moment, během kterého nikdo nepromluvil, byl opravdu dlouhý – proto užití nadsázky „*an age*“. J. Fastrová ve svém překladu nadsázku zanechává a užívá slova *věčnost*, zatímco K. Hilská volí pro zdůraznění této skutečnosti expresivního slova *dlouhatánský*, které samo o sobě vyjadřuje neobyčejnost této délky. U druhého příkladu je oproti tomu užití expresivnějšího vyjádření neopodstatněné. V. Woolfová v žádné části této pasáže nenaznačuje, že by měl být zmiňovaný stůl nějak neobvykle dlouhý, jen suše konstatuje fakt, že dlouhý je. Použití slova *dlouhatánský* je tak v tomto případě čistě náhodné.

Tento sklon k přidávání či příkrášlování informací navíc podporuje fakt, že některá z těchto expresivních slov nejsou v originálním textu vyjádřena vůbec; tedy žádným slovem. Všimněme si v tabulce slova „*širokánský*“, ke kterému ani v jednom z textů nenalezneme odpovídající překlad či alternativní vyjádření. Uvedme si větu, do které J. Fastrová toto citově zabarvené slovo navíc umístila:

A: „*An old-fashioned nearly, crinolines and peg-top trousers.*“

B: „*Byl to staromódní výjev, k němuž málem patřily širokánské krinolíny a uzounké pantalóny.*“

C: „*Byl to staromódní výjev, který si téměř vynucoval krinolínu a zužující se kalhoty.*“

5.2.2.6 Zdrobněliny

V této podkapitole zmíníme i hojně užití zdrobnělin, které doprovázejí a určitým způsobem dovytvářejí onu typickou kolokviálnost a expresivnost textu B. J. Fastrová užívá zdrobnělin ve svém překladu opravdu velmi často. Na rozdíl od K. Hilské je uplatňuje i v případech, kdy u daného slova není v textu A adjektivum *little* nebo *small* atd:

A: „*birds*“

B: „*ptáčkové*“

C: „*ptáky*“

A: „bells“

B: „zvonečky“

C: „(se) zvonci“

A: „bag“

B: „košíček“

C: „taška“

A: „the middle of September“

B: „polovička září“

C: „půlka září“

A: „a word“

B: „slůvko“

C: „slovo“

Často je J. fastrová k užití zdrobnělin vedena faktem, že má dané slovo něco společného s dítětem; např. zmiňovaná *hlava* patří dítěti – je tudíž automaticky malá, a tak ji J. Fastrová prezentuje jako *hlavičku*:

A: „She stroked james’s head...“

B: „Hladila Jamese po hlavičce...“

C: „Pohladila Jamese na hlavě...“

A: „her mother’s“ [...] “her father’s“

B: „maminčině“ [...] „tatínkově“

C: „její matky“ [...] “jejího otce“

A: „father“

B: „tatínek“

C: „otec“

A: „Elsie“

B: „Elzičko“

C: „*Elsie*“

(Poznámka: V této části hovoří Ch. Tansley o paní Ramsayové a pár vět před zmiňovaným oslovením *Elsie* je v textu zmíněna jeho domněnka: „*she must be talking to a child*“.)

A: „*leg*“

B: „*nožka*“

C: „*noha*“

(Poznámka: Jedná se o nohu Jamese – v této části knihy je ještě malým chlapcem.)

K užití zdvojnásobení má J. fastrová i jiné důvody. Ukažme si několik příkladů, u kterých si lze toto uplatnění vysvětlit:

A: „*in the town*“

B: „*v městečku*“

C: „*ve městě*“

Poznámka: Anglické *town* je město menší velikosti: „It is larger than a village but smaller than a city.“²²

A: „*a pocket knife*“

B: „*sklápěcí nožík*“

C: „*kapesní nůž*“

Poznámka: Kapesní nůž (*a pocket knife*) je obvykle malé velikosti (menší než obyčejný kuchyňský nůž).

A: „*remnant*“

B: „*zbytek*“

C: „*zbyteček*“

Poznámka: Užitím zdvojnásobení J. Fastrová zdůrazňuje, jak je zmiňovaný zbytek malý a bezvýznamný – „*aby se pevně zmocnila aspoň ubohého zbytečku toho, co je schopna vidět...*“

²² A S Hornby. *Oxford Advanced Learner's dictionary*. Eight edition. Oxford: Oxford University Press, 2010. s. 1638.

A: „*if it weren't for humble people like ourselves*“

B: „*nebýt nás, bezvýznamných lidiček*“

C: „*nebýt bezvýznamných lidí, jako jsme my*“

Poznámka: Užitím zdvojnásobení J. Fastrová zdůrazňuje bezvýznamnost zmiňovaných lidí.

K. Hilská však zdvojnásobení mnohdy neužívá ani v případech, kdy se v anglickém originále adjektiva typu *little* a *small* objevují (Případně užíje zdvojnásobení, ale nižšího stupně v porovnání s překladem B: *kousek – kouštíček*.) Tato vyjádření překládá více doslovně, a to užitím odpovídajících adjektiv typu *malý* atd:

A: „*little Chinese eyes*“

B: „*čínskýma očkama*“

C: „*malýma čínskýma očima*“

A: „*a little case*“

B: „*kapsičky*“

C: „*malého pouzdra*“

A: „*very small piece*“

B: „*kouštíček*“

C: „*malinkatý kousek*“

5.2.3 Další ortografické rozdíly na úrovni morfologické roviny

V ortografii některých výrazů lze mezi překlady nalézt spoustu rozdílů, u kterých se nejedná ani o zastaralý či expresivní jev a obvykle se obě formy pravopisu považují za spisovné.

5.2.3.1 Psáno zvlášť versus dohromady

J. Fastrová ve svém překladu tíhne k psaní různých příslovečných vyjádření dohromady, na rozdíl od K. Hilské, která dává přednost psaní zvlášť:

B	C
jakoby	jako by
bohudíky	díky bohu
bůhví/víbůh	bůh ví
napovrchu	na povrchu
doposledka	-

5.2.3.2 Y/I

A	B	C
Nancy's	Nancina	Nancyna
sketches	skicy	skici

K. Hilská se svou ortografií *u*, po česku náležitě skloněného, anglického jména Nancy opět více blíží anglickému vzoru, jelikož na rozdíl od J. Fastrové zanechává tvrdé *y*. V dalším případě volby mezi tvrdým a měkkým *y/i* u cizího slova *skica* však volí obě překladatelky opačně. Situace je v tomto případě komplikovaná, jelikož „se střetává pravidlo stanovující, že bychom po *c* měli psát měkké *i*, s tím, že koncovka určitého pádu je *-y*. Kodifikace je v tomto ohledu nepravidelná. Ve většině případů považuje za správné původní pádovou koncovku *-y* uvést do souladu s měkkostním principem a psát *-i*, např. bychom tak měli psát *Frantovy skici*, [...]“²³

5.2.4 Opakování částí slov

Jelikož je repetitivnost pro Virginii Woolfovou typická, jak jsme si již ukázali v kapitole, zabývající se lexikem, narazíme na tento jev i na úrovni morfologické – tedy na opakování různých dlouhých částí slov (slabik, písmen...), které tak vytváří stylistické prostředky jako aliterace („opakování stejných hlásek na začátku slov“²⁴), paronomázie („hromadění slov se stejně znějící zvukovou skupinou“²⁵) atd., které ozvláštňují text příběhu. Podívejme se na případ četného opakování hlásky *l* v textu A, které byly obě překladatelka schopné převést do svých textů:

²³ Pravdová, Markéta a Svobodová, Ivana (eds.). *Akademická příručka českého jazyka*. Praha: Academia, 2014. s. 51.

²⁴ Webová stránka. Slovník spisovného jazyka českého. [online]. [cit. 2015-05-01]. Dostupné z:

<http://ssjc.ujc.cas.cz/>

²⁵ *Tamt.*

A: „moonlight gliding gently as if it laid its caress and lingered stealthily and looked and came lovingly again. But in the very lull of this loving caress, as the long stroke leant upon the bed“

B: „zjasnělém záři měsíce, po koberci lehce sklouzal, jako by jej hladil, a pokradmu se plížil dál a ohlížel a láskyplně se zas navracel. Ale v konejšivém tichu, jak ten dlouhý záblesk spočinul na loži láskyplným pohazením“

C: „s měsíčním svitem a jemně klouzal, jako by hladil a pokradmu se loudal a díval se a opět láskyplně vracel. Ale uprostřed toho láskyplného pohazení, kdy se dlouhý záblesk opřel o postel“

Zatímco však opakované užití stejných slov nepůsobí při překladu takový problém, zachování opakování konkrétních morfémů či jiných menších částí slov je při překladu úkol značně komplikovanější. Uvedme si pro příklad užití aliterace v malé části anglického textu, ve které se opakuje hláska *th*:

A: „A *thistle thrust*...“

B: „Bodlák se zakořenil...“

C: „vyrazil bodlák“

V mnoha případech, jako je např. právě tento, není možné přeložit anglická slova odpovídajícími slovy českými, která by v sobě taktéž opakovala konkrétní hlásku či jinou část slova. U J. Fastrové však velmi často narazíme na umístění několika stejných hlásek/morfémů na místa, která sice v originálním anglickém textu tuto repetitivnost neobsahují, ale určitým způsobem tak vynahrazují právě prvek opakování, který se objevuje v jiných částech anglického textu, a který nelze snadno převést do textu českého. Jedním příkladem jsou již zmiňovaná expresivní vyjádření typu *pravda pravdoucí* a *tma tmoucí*. Ukažme si tedy i několik dalších případů tohoto hromadění stejných hlásek v textu B: (Někdy lze v těchto případech zahlédnout opakování určitých hlásek i v textu A, ovšem málokdy v textu C; výsledkem této odlišné volby slov v obou překladech je mnohdy opět malý, někdy i větší, rozdíl ve významu, s tím, že text C je jako obvykle často více doslovný.)

A: „*not enough to get round that one woman with*“
B: „*by jí nestačilo, aby tamtu ženu prohlédla skrz naskrz*“
C: „*by nestačilo na prohlédnutí té ženy*“

A: „*the jar of a dorbeetle*“
B: „*chřestot chrousta*“
C: „*chrobák v dóze*“

A: „*hinges, woodwork*“
B: „*stěžeje, veřeje*“
C: „*panty a dřevo*“

A: „*a board sprang on the landing*“
B: „*prasklo prkno na podestě*“
C: „*zavržalo prkno na odpočívadle*“

A: „*rolled from room to room*“
B: „*pajdala po pokojích*“
C: „*kde se pak kolébala z jedné místnosti do druhé*“

A: „*As she lurched (for she rolled like a ship at a sea) and leered...*“
B: „*Dokolíbala se (jako rozkymácená loď na moři), poťouchle pošilhávajíc*“
C: „*Jak se kolébala (kymácela se jako loď na moři) a dívala se úkosem...*“

A: „*crying out Latin words of a service...*“
B: „*latinské litanie, zpěvavě odříkávané...“*
C: „*vyzpěvovali slova bohoslužby...*“

A: „*Then again peace descended; and the shadow wavered; ...*“
B: „*Pak znovu zavládl mír – ale zakolísal se stín, ...“*
C: „*Pak opět nastal klid a mír; a stín se zachvěl; ...“*

A: „*wreathed, tinted, garish*“
B: „*načesaná, naličená, nastrojená*“

C: „*naparáděná, namalovaná, křiklavá*“

5.2.5 Konjugace

V kapitole věnující se ohýbání sloves si lze zase jednou všimnout větší shody textu C se vzorovým textem A. Podíváme se zvlášť na slovesný čas, způsob a vid a v každé z těchto slovesných kategorií se zaměříme na nejčastější jev, který se v jejím rámci objevuje.

5.2.5.1 Čas

V rámci užívaného času si v překladech všimneme hlavního rozdílu v užití přítomného versus minulého času. Minulý čas z textu A interpretuje K. Hilská velmi často taktéž minulým časem, zatímco J. fastrová čas mění a používá mnohdy čas přítomný (případně i budoucí), jehož užití daná vyjádření víceméně dovolují a význam věty tak nijak razantně nemění:

A: „*but in which he revelled*“

B: „*ale jímž se prostopášně ukájí*“

C: „*ale v níž se vyžíval*“

A: „*...for though she had not said a word, he knew, of course he knew, that she loved him.*“

B: „*...sice nevyřkla ani slovo, ale on ví, samozřejmě to ví, že ho má ráda.*“

C: „*...třebaže neřekla ani slovo - on věděl, jistěže věděl, že ho miluje.*“

A: „*They went to Hampton Court...*“

B: „*Jezdívají spolu do Hampton Court...*“

C: „*Jezdívali do Hampton Courtu...*“

A: „*She never had time to read them.*“

B: „*Jakživa nemá kdy si je přečíst.*“

C: „*Nikdy neměla čas je číst.*“

A: „*At the far end was her husband, sitting down, ...*“

B: „*Na druhém konci sedí muž, ...*“

C: „*Na druhém konci se usazoval její muž, ...*“

A: „*safe, as she felt herself when she crept in from the garden, and took a book down, and the old gentleman, lowering the paper suddenly, said something very brief over the top of it about the character of Napoleon.*“

B: „*v bezpečí, jako když se k němu přikrade ze zahrady a vezme si z police knihu, a najednou ten druhý starý pán pozdvihne hlavu přes noviny a velmi stručně řekne něco o tom, jaký člověk byl Napoleon.*“

C: „*v bezpečí, jako když se vkrádala domů ze zahrady a brala do ruky knížku a ten starý pán, který tak náhle odklonil noviny, řekl cosi velmi stručného o Napoleonově povaze.*“

A: „*Rose mocked him; Prue mocked him; ...*“

B: „*Posmívá se mu Rosa, posmívá se mu Prue, ...*“

C: „*Rose se mu posmívala; Prue se mu posmívala; ...*“

5.2.5.2 Způsob

Při zaměření se na slovesný způsob si lze všimnout poměrně častého užití podmiňovacího způsobu v textu B. V textu C je naproti tomu mnohdy využitý oznamovací způsob, podle vzoru textu A:

A: „*what happens if...*“

B: „*co by se stalo, kdyby...*“

C: „*co se stane, když....*“

A: „*It was a pity...*“

B: „*Bylo by škoda...*“

C: „*Je to škoda...*“

A: „*Her simplicity fathomed what clever people falsified.*“

B: „*Prostým instinktem přesně vytuší, co by chytrý mozek mohl zfalšovat.*“

C: „*Svou prostotou chápala to, co si jiní lidé museli vymýšlet.*“

A: „*Indeed the voice might resume...*“

B: „*Jenže ten hlas by se možná ozýval dál...*“

C: „*A vskutku, možná se znovu ozval ten hlas...*“

5.2.5.3 Vid

Mnohokrát narazíme v překladech na odlišný slovesný vid, avšak nelze tvrdit, že by jedna překladatelka dávala oproti té druhé přednost pouze jednomu z nich, záleží samozřejmě na konkrétních situacích v textu. Vzhledem k tomu, že „kategorie vidu v té formě, v jaké ji známe z češtiny, v angličtině neexistuje“²⁶, nelze jednoznačně určit, která z užívaných forem je forma správná a v mnoha případech není ani nasnadě určit „správný“ vid, jelikož užití odlišného vidu nezpůsobuje zásadní rozdíl ve významu.

Podívejme se nejprve na příklady dokonavého vidu v textu B proti nedokonavému vidu v textu C:

A: „*What does one send to the lighthouse?*“

B: „*Co se pošle na maják?*“

C: „*Co se tak posílá na maják?*“

A: „*He changed everything.*“

B: „*A svou přítomností všechno změní.*“

C: „*Všechno mění.*“

A: „*She let him make those scenes.*“

B: „*...nechala si líbit jeho teatrální výstupy.*“

C: „*Nechávala ho dělat ty scény.*“

A: „*However, Minta came*“

B: „*Ale Minta k nim přijela*“

C: „*Nicméně, Minta k nim chodila dál*“

²⁶ Dušková, Libuše a kol. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. Praha: Academia, 2012. s 242.

Nyní se podívejme na opačný jev, tedy užití nedokonavého vidu v textu B oproti dokonavému vidu v textu C:

A: „*they'd find it changed!*“

B: „*budou koukat, jak se to tu změnilo*“

C: „*to se podíví, jak se to tu změnilo*“

A: „*She stroked James's head...*“

B: „*Hladila Jamese po hlavičce...*“

C: „*Pohladila Jamese na hlavě...*“

A: „*heard the sea*“

B: „*naslouchala moři*“

C: „*uslyšela moře*“

Poznámka: Přestože spojení slov „*naslouchala moři*“ zní českému uchu poněkud lépe, než vyjádření „*uslyšela moře*“, je nutno zaměřit se nejen na čas, ale i na sloveso užitá v anglickém textu. České sloveso *naslouchat* se do češtiny překládá nejčastěji slovesem *listen to*, a tak se v tomto případě zdá více odpovídající překlad C.

A: „*Charles Tansley used to say that...*“

B: „*Tohle říkal Charles Tansley...*“

C: „*To říkával Charles Tansley...*“

A: „*Lily got up off the grass and stood looking at the steps, at the window, where she had seen him...*“

B: „*Lily vstala z trávy a zadívala se na schůdky, na okno, kde ho takhle vidávala...*“

C: „*Lily se zvedla z trávky a stála s pohledem upřeným na schody, na okno, kde ho viděla...*“

5.2.6 Jmenné číslo a deklinace

Dalšími zatím nezmiňovanými kategoriemi v rámci morfologické roviny, ve kterých si lze všimnout mezi překlady některých rozdílů, jsou kategorie jmenného čísla a deklinace.

5.2.6.1 Jmenné číslo

Pozorujeme-li u substantiv podrobněji užití číslo, nejednou se v porovnání s textem B setkáme s případy větší shody textu C s textem A. K. Hilská se svými vyjádřeními vždy snaží zachovat číslo užití v anglickém vzoru:

A: „*down in the cellars*“

B: „*až někde ve sklepě*“

C: „*dole ve sklepích*“

A: „*breeding pale mushrooms*“

B: „*jak je potáhly (pavučiny a) plíseň*“

C: „*kteřé plodily bledé plísně*“

A: „*an investigator, elucidating the social problem*“

B: „*odborníci pro výzkum sociálních problémů*“

C: „*badatelem, který osvětluje sociální problém*“

A: „*never tampered with a fact*“

B: „*s fakty si nezahrával*“

C: „*nikdy nepokroutil žádný fakt*“

Ukažme si i užití odlišného jmenného čísla v případech, ve kterých překladatelky volily k překladu odlišná slova. Stále však lze pozorovat zachování vzorového čísla z textu A v textu C, ale nikoli v textu B:

A: „*his private code*“

B: „*své vlastní šifry*“

C: „*svůj soukromý kód*“

A: „*which a plank alone seperated from each other*“

B: „*oddělených od sebe jen dřevěnou příčkou*“

C: „*oddělené jeden od druhého jenom prkny*“

A: „*strife*“

B: „*sváry*“

C: „*neshoda*“

A: „*any inner thoughts or emotion whatsoever*“

B: „*ani zdání nějakých myšlenek nebo vznětů – jestli něco nepotřebuje*“

C: „*žádné vnitřní myšlenky či cit, jestli něco nepotřebuje*“

5.2.6.2 Deklinace

V rámci porovnávání překladů narazíme výjimečně i na odlišné koncovky při skloňování substantiv. Rozporu si lze všimnout např. ve skloňování anglického názvu města *Hampton Court*, které se v dané větě objevuje v druhém pádě s předložkou *do*. Zatímco K. Hilská název skloňuje a přidává tak k druhé části tohoto dvouslovného pojmenování koncovku *-u*, J. Fastrová ponechává název města beze změny:

A: „*They went to Hampton Court...*“

B: „*Jezdívají spolu do Hampton Court...*“

C: „*Jezdívali do Hampton Courtu...*“

A: „*[...] died that summer...*“

B: „*toho léta zemřela...*“

C: „*zemřela to léto...*“

5.3 Syntaktická rovina

Na úrovni syntaktické se nejprve zaměříme hlavně na strukturu a uspořádání menších jednotek ve větším celku - nejdřív tedy slov ve větě a později i jednoduchých vět v souvětí. Poté budeme zkoumat opět jevy přidávání, vynechávání a opakování – tentokrát tedy ohledně vět a nakonec se blíže podíváme na rozdíly v interpunkčních znamínech, která překladatelky používají.

5.3.1 Slovosled a aktuální členění větné

Opět lze v rámci uspořádání slov ve větách pozorovat větší shodu textu C s textem B, v tomto případě důvodem přesouvání slov, která J. Fastrová považovala za klíčové v daném sdělení, na konec vyjádření. Nejprve si vysvětleme rozdíl v aktuálním členění větném mezi českým a anglickým jazykem: „Ve flektivní češtině je aktuální členění hlavním slovosledným činitelem, kdežto v angličtině, v níž má slovosled primárně gramatickou funkci, se aktuální členění jako slovosledný činitel uplatňuje v menší míře.“²⁷ Výsledkem tohoto faktu je, že v českém jazyce se větný člen často „umístěním na konec věty [...] stává nejzávažnějším sdělovaným elementem“²⁸, zatímco v anglickém jazyce se důležitost jednotlivých větných členů vyjadřuje především vysloveným důrazem v mluvené řeči.

Věty ze vzorového anglického textu lze tedy často přeložit užitím stejného slovosledu, ale také jiného z důvodu zmiňovaného zdůraznění a právě této druhé varianty často užívá Jarmila Fastrová, zatímco K. Hilská se spíše drží vzorového uspořádání věty:

A: „died *that summer*...“

B: „*toho léta* zemřela...“

C: „zemřela *to léto*...“

A: „*Some said he was dead; some said* she *was dead.*“

B: „*Někdo říká, že umřel, někdo říká, že umřela* paní Ramsayová.“

C: „*Někdo říkal, že je mrtvý; někdo říkal, že* ona *je mrtvá.*“

²⁷ Dušková, Libuše a kol. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. Praha: Academia, 2012. s. 519.

²⁸ *Tamt.*

A: „*a tear formed; a tear fell*“

B: „*vytryskla slza; skanula slza*“

C: „*utvořila se slza; slza spadla*“

A: „*Nothing happened.*“

B: „*Ale nestalo se nic.*“

C: „*Nic se nestalo.*“

A: „*Rose mocked him; Prue mocked him; Andrew, Jasper, Roger mocked him; ...*“

B: „*Posmívá se mu Rosa, posmívá se mu Prue, posmívá se mu Andrew, Jasper, Roger; ...*“

C: „*Rose se mu posmívala; Prue se mu posmívala; Andrew, Jasper i Roger se mu posmívali; ...*“

A: „*She had a dull errand in the town...*“

B: „*Měla si v městečku vyřídit jednu hloupou záležitost...*“

C: „*Měla nějakou nezajímavou pochůzku ve městě...*“

5.3.2 Uspořádání souvětí

Co se týče uspořádání jednotlivých vět v souvětí, častěji narazíme na odchýlení od textu A opět v textu B (stejně části věty jsou označeny stejným stylem podtržení):

A: *So, when there is a strife of tongues, at some meeting, the chairman, to obtain unity, suggests that every one shall speak in French.*

B: *Tak jako předseda se na schůzi snáží nějak sjednotit přítomné, když se mu začnou moc hlasitě haštěřit, a proto třeba navrhne, že by měli všichni mluvit francouzsky.*

C: *Dojde-li například k hádce na schůzi, předseda, aby spor urovnal, navrhne, že budou všichni mluvit francouzsky.*

A: „*Insoluble questions they were, it seemed to her, standing there, holding James by the hand.*“

B: „*Jak stála u okna a držela Jamese za ruku, zdály se jí ty problémy neřešitelné.*“

C: „*A jsou to neřešitelné otázky, připadalo jí, jak tam stála a držela Jamese za ruku.*“

A: „*No, nothing, he murmured.*“

B: „*Zamumlal, že nic nepotřebuje.*“

C: „*Nechce nic, zamumlal.*“

A: „*But now, she said, artists had come here.“*

B: „*Ale teď sem začali jezdit malíři, řekla.*“

C: „*Ale teď, dodala, sem jezdí malíři.“*

A: „*Her beauty seemed to him, if that were possible, to increase.“*

B: „*Zdá se mu čím dál krásnější, je-li to vůbec možné.*“

C: „*Připadalo mu, jestli je to vůbec možné, že její krása roste.“*

Virginia Woolfová ve svém románu mnohdy užívá velmi dlouhých složených souvětí. K. Hilská, která (o čemž jsme se již mohli přesvědčit v předchozích kapitolách) dbá často na dodržení stejných struktur ve svém překladu, si i v tomto případě povětšinu poradí s rozsáhlými souvětími a ponechává je v jejich originální podobě. J. fastrová, naproti tomu, zřejmě z důvodu lepší přehlednosti, neváhá narušit původní strukturu věty a příliš dlouhé souvětí často rozděljuje na více menších částí. Podívejme se pro příklad na několik dlouhých souvětí z textu A:

A: „*(a) Since he belonged, even at the age of six, to that great clan which cannot keep this feeling separate from that, but must let future prospects, with their joys and sorrows, cloud what is actually at hand, (b) since to such people even in earliest childhood any turn in the wheel of sensation has the power to crystallise and transfix the moment upon which its gloom or radiance rests, (c) James Ramsay, sitting on the floor cutting out pictures from the illustrated catalogue of the Army and Navy stores, endowed the picture of a refrigerator, as his mother spoke, with heavenly bliss.“*

Písmeny (a, b, c) jsou označeny začátky částí, do kterých si J. F. toto souvětí ve svém překladu rozdělila – z jednoho dlouhého souvětí vytvořila dvě samostatné věty, s tím, že druhou rozdělila navíc ještě pomlčkou na dvě menší části:

B: „(a) Už ve svých šesti letech patřil k rozsáhlému rodu těch, kdo nedovedou oddělovat jeden pocit od druhého, takže se nemohou ubránit, aby jim vyhlídky do budoucna s jejich radostmi a strastmi nezaclonily něco z bezprostřední skutečnosti. (b) U takových lidí je už v nejranějším dětství každý postřeh v kolotoči vjemů nadán mocí zkrystalizovat a ustálit chvíli, na kterou vrhne svůj stín nebo svou zář – (c) a tak malému Jamesovi Ramsaymu, když si usazený na podlaze vystříhoval obrázky z ilustrovaného katalogu Obchodních domů armády a námořnictva a uslyšel matčina slova, ihned obrázek ledničky splynul s představou nebeského blaženství.“

V překladu K. Hilské si všimneme, že jednotlivé věty rozdělila, stejně jako V. Woolfová ve svém originálním textu, pouze čárkami:

C: „(a) Jelikož u ve svých šesti letech patřil k velkému společenství těch, kdo nedokáží oddělit jeden cit od druhého, ale budoucí vyhlídky, s jejich radostmi a strastmi, musí zahalovat současnost, (b) jelikož pro takové lidi i v nejranějším dětství jakýkoli posun kola pocitů má moc vykrytalizovat a zastavit okamžik, na němž se usadí chmura či nádhera, (c) James Ramsay, jak tam tak seděl a vystříhoval si obrázky z ilustrovaného katalogu obchodního domu Army and Navy Stores, obdařil při matčinyh slovech obrázek chladničky nebeskou rozkoší.“

Podobnou situaci lze pozorovat u dalších dlouhých souvětí, která si J. Fastrová rozdělila na více menších větných jednotek. V prvním případě použila J. Fastrová tečku místo původního středníku, který K. Hilská ve svém překladu zachovává a nevytváří tak nové souvětí:

A: „...and not from the sluggish English, or the cold Scotch; but more profoundly, she ruminated...“

B: „...a ne po netečných Angličanech, ani po chhladných Skotech. Ale hlouběji rozbírala...“

C: „...a ne od těch šnečích Angličanů či studených Skotů; ale s větší hloubkou se zamýšlela...“

Dalším příkladem je souvětí, ve kterém použila V. Woolfová, a podle jejího vzoru také K. Hilská, pomlčku k rozdělení souvětí, zatímco J. Fastrová místo užití pomlčky vytvořila úplně novou větu:

A: „...*she solitary, left out - and, ready to implore a share...*“

B: „...*ona je osamocená, vyřazená. Chtělo se jí poprosit ho...*“

C: „...*ona osamocená, vyřazená – a připravená vyprositi si...*“

Lze však pozorovat i opačný jev, ve kterém se J. Fastrová stále odlišuje od vzorového textu, ale tentokrát nedodrhuje konec věty a užitím čárky pokračuje v souvětí:

A: „*My nerves are taut as fiddle strings. Another touch and they will snap...*“

B: „*Nervy mám napjaté jako struny, bojím se, že mi každou chvíli povolí...*“

C: „*Nervy mám napjaté jako struny. Ještě jeden dotek a prasknou...*“

Z některých jednoduchých vět ze souvětí z původního textu vytváří J. Fastrová samostatné věty tázacího či zvolacího charakteru. Občas si tohoto jevu můžeme všimnout i v překladu K. Hilské:

A: „*All of a sudden, would Mrs. McNab see that the house was ready, one of the young ladies wrote: would she get this done; would she get that done; all in a hurry.*“

B: „*Najednou, z ničeho nic: Mohla by se paní McNabová laskavě postarat, aby se dům dal do pořádku? psala jedna z našich mladých; zařídila by laskavě, aby se udělalo tohle, aby se udělalo tamto? Najednou takový spěch!*“

C: „*Zničehonic napsala jedna z těch slečen, jestli by se paní McNabová postarala, aby dům byl připraven: udělala tohle, udělala támhleto; a to všechno rychle.*“

A: „*And he wondered what she was reading, ...*“

B: „*A copak to asi čte? ptal se v duchu, ...*“

C: „*A napadlo ho, co to asi čte, ...*“

A: „*Slowly it came into her head, why is it then that one wants people to marry?*“

B: „*Ponenáhlu se začínala divit, proč tedy člověk vlastně chce, aby se lidé ženili a vdávali.*“

C: „*Pomalu se jí vtírala myšlenka: Proč tedy vlastně člověk chce, aby se lidé brali?*“

5.3.3 Přidávání, vynechávání a opakování vět

5.3.3.1 Přidávání

Věty, které objevíme v překladu, avšak nikoli v originálním anglickém textu se objevují téměř výhradně jen v textu B. Obvykle však nijak nemění význam vyjádření, jen ho doplňují o informace, které v textu A nalezneme buďto vyjádřené jinak, než větou, či jsou známé z kontextu:

A: „*She did not know at first what the words meant at all.*“

B: „*Zprvu ani nevěděla, co znamenají ta slova, kteřá čte.*“

C: „*Nejdřív vůbec nechápala, co ta slova znamenají.*“

A: „*but he had made an unfortunate marriage*“

B: „*jenže se oženil, a to byl malér*“

C: „*ale nešťastně se oženil*“

A: „*She had a dull errand in the town; she had a letter or two to write; she would be ten minutes perhaps; she would put on her hat.*“

B: „*Měla si v městečku vyřídit jednu hloupou záležitost a také ještě napsat pár dopisů, ale řekla, že potřebuje asi tak deset minut, a musí si vzít klobouk.*“

C: „*Měla nějakou nezajímavou pochůzku ve městě; potřebovala napsat dopis či dva; bude jí to trvat takových deset minut; vezme si jen klobouk.*“

A: „*...she had seen them once through the dining-room door all sitting at dinner.*“

B: „*...jednou je viděla, jak seděli u stolu, dveře do jídelny zůstaly chvíli otevřené.*“

C: „*...jednou je viděla dveřmi jídelny, když všichni seděli u večeře.*“

5.3.3.2 Vynechávání

Obě překladatelky často vynechávají nepříliš důležité věty, které pouze konstatují kdo vyřkl nebo si myslel předešlý, případně následující, výrok:

A: “‘Good-evening, Mrs McNab,’ she would say.”

B: “‘Dobrý večer, paní McNabová.’”

C: “‘Dobrý večer, paní McNabová,’ říkala jí.”

A: „It was worth while doing it once, he would say, but not again. The women bored one so, he would say.“

B: „Pro jednou to člověku stojí za to, ale víckrát by tam nejel.“

C: „Jednou to stojí za to, řekne, ale víckrát ne. Ženy člověka nudily, řekne.“

A: „‘Alone‘ she heard him say, ‘Perished‘ she heard him say“

B: „‘Sám,‘ slyšela ho, jak říká, ‘Ztracen‘, slyšela ho, jak si říká“

C: „‘Sám‘, slyšela ho, ‘Zhynul,‘ slyšela“

A: „‘My dear, stand still,’ she said...“

B: „‘Stůj klidně, miláčku,’ řekla...“

C: „‘Stůj klidně, chlapče.’“

5.3.3.3 Opakování

Stejně jako slova, i věty opakuje V. Woolfová mnohokrát v textu za sebou. Velmi často překladatelky obě věty opakují se stejnou přesností:

A: „Look out! Look out!“

B: „Dávej pozor! Dávej pozor!“

C: „Dávej pozor! Dávej pozor!“

A: „She knew then - she knew...“

B: „Zná to tedy - zná to, ...“

C: „Věděla to tedy - věděla to, ...“

A: „*My dear, stand still, ... „My dear, stand still, ...*“

B: „*Stůj klidně, miláčku, ... „Stůj klidně, miláčku!*“

C: „*Stůj klidně, chlapče*“ „*Chlapče, stůj klidně, ...*“

Někdy ovšem J. Fastrová opakovanou větu nepatrně obměňuje či poupravuje:

A: „*Look! Look!*“

B: „*Podívejte! Podívejte se!*“

C: „*Podívejte! Podívejte!*“

A: „*Of course they must go; of course they must go, ...*“

B: „*Ovšem, jen at' si jdou, at' si jdou!*“

C: „*Jistěže musejí jít; jistěže musejí jít, ...*”

A: “*They had all gone - the children; Minta Doyle and Paul Rayley; Augustus Carmichael; her husband - they had all gone.*”

B: “*Všichni už odešli – děti, Minta Doylová s Paulem Rayleym, Augustus Carmichael, její muž – všichni už byli někde venku.*”

C: “*Všichni odešli - děti; Minta Doylová a Paul Rayley; Augustus Carmichael; její muž – všichni odešli.*”

5.3.4 Interpunkce

Co se týče samotné interpunkce, K. Hilská zachovává originální interpunkci téměř stoprocentně. Naproti tomu J. Fastrová volí interpunkční znaménka podle svého uvážení – často převádí (v angličtině užívanější) středník na obyčejnou čárku či mění oznamovací sdělení pomocí vykřičníku na věty zvolací a podobně.

A: „*Or was there nothing? nothing but...*“

B: „*Nebo za tím nevězí nic, nic než...*“

C: „*Nebo za tím není nic? nic než...*“

A: „*Then she was weak with her husband. She let him make those scenes. Then she was reserved.*“

B: „*A mimoto byla vůči manželovi takový slaboch – nechala si líbit jeho teatrální výstupy.*“

C: „*Rovněž se nedokázala vzepřít svému muži. Nechávala ho dělat ty scény.*“

A: „*His father had praised him.*“

B: „*Otec ho pochválil!*“

C: „*Otec ho pochválil.*“

A: „*even as she looked, and then, as she moved and took Minta's arm and left the room, it changed, it shaped itself differently;...*“

B: „*už když se dívala, a pak – jakmile se pohnula, vzala Mintu za ruku a vykročila z místnosti -, se změnil, přeskupil svůj tvar; ...*“

C: „*se ještě na okamžik zahleděla na ten výjev, ačkoli jí už mizel před očima, a pak, jakmile se pohnula a zavěsila do Minty a vyšla z pokoje, ihned se změnil, utvářil jinak; ...*“

A: „*The Rayleys, thought Lily Briscoe...*“

B: „*Rayleyovi! rozpomínala se Lily...*“

C: „*Rayleyovi, pomyslela si Lily Briscoová...*“

A: „*How nice it would be to marry a man with a wash-leather bag for his watch,*“

B: „*Bylo by to hezké, že, provdat se za člověka, který má na hodinky z prací kůže?*“

C: „*Byla by to nádhera vzít si muže s hodinkami v jelenicovém pouzdru,*“

A: „*a thread of something; a flare of something; something of her own*“

B: „*něco jako zlatou žilku, utajenou jiskru, něco úplně osobitého*”

C: „*cosi vzácného; dokáže zaplanout; něco originálního*”

5.4 Sémantické problémy překladu

V některých pasážích překladů narazíme na rozpor ve významu. Text A byl tedy jinak významově interpretován v textu B, a jinak v textu C. V této kapitole se zaměříme na tyto pasáže z textu A a pokusíme se pro ně vyhodnotit vhodnější významový překlad.

Z důvodu potřeby znalosti širšího kontextu je pro první příklad uveden text předcházející problematickému úseku překladu:

A: *"And all the lives we ever lived*

And all the lives to be,

Are full of trees and changing leaves,

she murmured, [...]

*And she opened the book and began reading here and there at random, and as she did so, she felt that she was climbing backwards, upwards, shoving her way up under petals that curved over her, so that she **only** knew this is white, or this is red."*

B: *"..., takže jen rozeznávala: tenhle je bílý, tamten červený."*

C: *"..., takže jen ona sama ví, že tenhle je bílý nebo tenhle červený."*

Klíčovým slovem rozdílného překladu je slovo *only*, které v textu B ovlivňuje svým významem slovo následující – tedy *knew*, zatímco v textu C významově ovlivňuje slovo předcházející – tedy *she*. Výsledkem jsou tak dva rozdílné významy: „*jen rozeznávat*“ a „*jen ona*“. Podívejme se tedy podrobněji na pravidla umístění slova *only* do kapitoly o vytýkacích příslovcích do již zmiňované mluvnice od L. Duškové: „Tato adverbia stojí zpravidla před výrazem, k němuž patří, [...].“²⁹ Podle tohoto výroku by tak správným překladem byl překlad textu B, jelikož příslovce *only* je v textu A umístěno přes sloveso *knew*. L. Dušková však připouští i postpozici tohoto slova, „vytýká-li koncový větný člen, např. *I'll keep you only a few minutes / I'll keep you a few minutes only*“³⁰, což ovšem není případ naší věty, jelikož není vytýkán koncový větný člen.

²⁹ Dušková, Libuše a kol. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. Praha: Academia, 2012. s. 473.

³⁰ *Tamt.*

V anglickém výkladovém slovníku je upozorněno na možnou nejednoznačnost v souvislosti s umístěním slova *only*: „such an arrangement is usually clear enough in speech, where the stress of the sentence helps to convey the meaning. One should be careful over the placement of *only* in writing where ambiguity may occur [...]“³¹ Bez vyslovení probíraného výroku, které by důrazem položeným na jedno ze slov určilo správný význam textu, nelze tedy jednoznačně určit ke kterému slovu se příslovce *only* opravdu vztahuje, avšak vzhledem k argumentům zmíněným L. Duškovou se lze přiklánět k variantě textu B. Tuto domněnku posiluje i francouzský překlad, který zní: „...de telle sorte que tout ce qu'elle pouvait dire c'est que ceci était blanc ou cela rouge.“³² (volně přeloženo vlastními slovy: „...takovým způsobem, že jediné, co mohla říci bylo, že toto je bílé nebo tamto červené.“) Slovo *only* se tak v tomto překladu, stejně jako v textu B, jasně vztahuje ke slovesu – tedy ke schopnosti rozeznávat barvy.

Tuto hypotézu o správnosti textu B potvrzuje i konzultace s rodilým mluvčím. Mgr. Petr Kos, Ph.D. představil text v rámci zmiňovaného problému rodilému mluvčímu a následně konstatoval: „podle Chrise Steera, rodilého Angličana, by se ta věta dala parafrázovat ‚so that all that she knew...‘, tj. něco jako ‚jen věděla...‘, tj. první překlad se jeví správnější. Druhá varianta prý dobře není, [...]“³³

V další rozdílné interpretaci textu narazíme i na slova přidaná vůči vzorovému textu navíc:

A: „*the taste and smell that places have after long absence possessing her*“

B: „*omámená příchutí a pachem, jimiž se po dlouhé nepřítomnosti připomínají známá místa*“

C: „*zmocnily se jí chuť a pach, které mívají místa po dlouhé nepřítomnosti lidí*“

Klíčovým vyjádřením je v tomto případě anglické „*after long absence*“, které není následováno žádnou specifikací zmíněného *absence* – tudíž není určeno o čí/jaké nepřítomnosti se v originálním textu hovoří. J. Fastrová označuje chuť a pach, o kterých

³¹ The Longman Dictionary of the English Language. Harlow: Longman, 1985. s. 1025.

³² Woolf, Virginia. La promenade au phare [online]. přel. M. Lanoire. Ebooks libres et gratuits, 2014. [cit. 1. 5. 2015] Dostupné z: <http://www.ebooksgratuits.com/>. s. 133.

³³ Kos, Petr, Mgr. Ph.D. "Srovnání překladů - slovíčko *only*." Zpráva od autora. 19. 3. 2015. E-mail.

se v této části mluví, jako pach, kterým se člověku připomenou místa, která dlouho nenavštívil – tedy pach, který člověk dobře znal, kdysi, jelikož dané místo s tímto pachem třeba i často navštěvoval a nyní ho po dlouhé době, kdy dané místo opustil a nacházel se někde jinde, opět cítí, protože se na toto místo vrátil. K. Hilská však, na druhé straně, popisuje onen pach v širším slova smyslu jako typický pach, který lze cítit na místech, která dlouho neobýval žádný člověk a byla tedy opuštěná. Oproti textu A tak do svého překladu přidává navíc slovo *lidí*, J. Fastrová, na druhé straně, k substantivu místa přidává navíc adjektivum *známá*.

Z kontextu jsou oba překlady možné, jelikož dům, ve kterém se právě probíraná postava nachází byl vskutku nějakou dobu neobýván a mohl tedy nabýt pachy typického pro opuštěná místa (- verze C), stejně jako se probíraná postava nachází ve zmiňovaném domě po dlouhé době, poněvadž v domě naposledy byla před deseti lety (- verze B). Nelze jasně určit, který z překladů je tedy správný, obě možnosti jsou možné.

V následujícím příkladu si všimneme v každém překladu odlišně určené sémantické role – konkrétně tzv. *patiens* (v tomto případě osoba ovlivněná činností, kterou vykonává iniciátor děje – tzv. *agens*)³⁴, který v textu B představuje podmět (nevyjádřené *on*), zatímco v textu C představuje předmět (*ji*). (Pro kontext je nutno podívat se na souvětí, které se nachází před problematickou větou a které zde již bylo probíráno v kapitole, zabývající se syntaktickou rovinou - „*Since he belonged, ...*“ - s.). Osoba, která je tedy v textu „zasažena“ radostí je v každém z překladů jiná – v textu B je mužského rodu – z kontextu tedy zřejmě syn (James), zatímco v textu C je tímto *patiens* žena – z kontextu tedy zřejmě matka (paní Ramsayová).

A: „*It was fringed with joy.*“

B: „*Obestřel se radostí.*“

C: „*Obkroužila ji radost.*“

Problémem v jednoznačném určení skutečného *patiens* této věty je neblíže určený podmět ze vzorového textu: „*it*“. Zájmeno *it* téměř naznačuje, že *patiens*, který

³⁴ An Introduction to Language and Linguistics. s. 143.

je v daném vyjádření náhle obklopen radostí není osoba a radost tak mohla zavládnout kupříkladu celým pokojem/celkovou atmosférou atd.

Jako důvod pro zvolení syna Jamese patientem věty lze určit větu ze začátku odstavce (ve kterém se nachází i probíraná věta):

„To her son these words conveyed an extraordinary joy, ...“

Z kontextu tedy víme, že v dané části textu, je jistě bezpečné tvrdit, že syn James má radost. Nelze proto vyloučit pravdivost překladu z textu B.

K. Hilská se však ve svém překladu rozhodla „obklopit“ radostí Jamesovu matku. O důvodu k tomuto rozhodnutí lze jen spekulovat. Radost u ní mohla být způsobena právě radostí jejího syna, nebo jí potěšila představa, která se jí zmocnila při pohledu na něj, ve které svého syna se svými vlastnostmi viděla již jako budoucího soudce či jinak důležitého, zaměstnaného muže:

„...so that his mother, watching him guide his scissors neatly round the refrigerator, imagined him all red and ermine on the Bench or directing a stern and momentous enterprise in some crisis of public affairs.“

(Tato věta se nachází až za probíraným výrokem.)

Zajímavým případem je překlad anglického „*the jar of a dorbeetle*“, které každá překladatelka pojala podstatně jinak ve svém textu:

B: „*chřestot chrousta*“

C: „*chrobák v dóze*“

Klíčovým slovem je v tomto případě slovo *jar*, které si lze vyložit hned několika kompletně odlišnými významy: substantivum: 1. „a round glass container“, 2. „an unpleasant shock (especially from two things being suddenly shaken or hit)“, sloveso: 3. „to give or receive a sudden sharp painful knock“, 4. „to have an unpleasant or annoying effect“³⁵. K. Hilská volí první význam skleněné nádoby, zatímco J. Fastrová se svým překladem *chřestot* snaží obrazně postihnout význam zvuku, který by mohl mít nepříjemný či otravný efekt. Podobně jako jiné *jar*, použité jako substantivum, v textu A, které obě překladatelky v tomto druhém smyslu něčeho otravného překládají:

³⁵ Veškeré definice na této stránce: A S Hornby. *Oxford Advanced Learner's dictionary*. Eight edition. Oxford: Oxford University Press, 2010. s. 830-831.

„*But what she wished to get hold of was that very jar on the nerves...*“

„*Ale chtěla by postihnout právě to, co jí jitrří nervy...*“

„*Ale ona se chtěla zmocnit toho, co drásá nervy...*“

Pokud se podíváme na širší kontext užití tohoto vyjádření, lze konstatovat, že slovo *jar* má v tomto případě blíže k významu zvuku a nikoli skleněné dózy. V odpovídajícím odstavci se hovoří o melodii/hudbě, kterou vytváří obvyklé předměty/zvířata, která aktuálně obklopují literární postavu v této části příběhu:

„*And now as if the cleaning and the scrubbing and the scything and the mowing had drowned it there rose that half-heard melody, that intermittent music which the ear half catches but lets fall; a bark, a bleat; irregular, intermittent, yet somehow related; the hum of an insect, the tremor of cut grass, disevered yet somehow belonging; the jar of a dorbeetle, the squeak of a wheel, ...“*

I přesto, že obraz chrobáka uzavřeného v dóze může vyvolat představu určitého zvuku zmiňovaného zvířete, který se kupříkladu snaží dostat z dózy ven, za přesnější překlad lze určit překlad z textu B, který přímo vystihuje zvuk brouka.

Drobných rozdílů ve významu si lze také všimnout např. u překladu anglických „divokých fialek“, které jedna překladatelka interpretuje jako *luční* a druhá jako *lesní*. Stejně tak nalezneme rozpor v překladu anglického *flannels*, které s v každém textu překládá jinou částí oděvu. Podle současného výkladového slovníku je však správně překlad z textu C: „*flannels: trousers/pants made of flannel*“.

A: „*wild violets*“

B: „*luční fialky*“

C: „*lesní fialky*“

A: „*flannels*“

B: „*flanelové kazajky*“

C: „*kalhoty*“

Nejčastěji si však rozdílů ve významu, třeba i jen nepatrného, všimneme v textu B, který se jako obvykle více odlišuje od textu A. J. Fastrová často mírně mění význam některých slov, případně některá slova vynechává či užívá slov navíc, která se jí v rámci kontextu a jejího přístupu k textu a dojmu z něj nabízejí. V prvním ze zmiňovaných příkladů si lze např. všimnout, že Jarmila Fastrová přeložila slovo *when* místo doslovného *kdy* slovem *kde*, které tak více odpovídá odpovědi, která následuje: „*On the beach.*“

A: „When did Minta lose her brooch?“

B: „Kde ztratila Minta tu Brož?“

C: „Kdy Minta ztratila tu brož?“

A: „Are you a good sailor, Mr Tansley?“

B: „Vy nikdy nedostanete mořskou nemoc, pane Tansley?“

C: „Vy jste dobrý mořeplavec, pane Tansley?“

(Kontext: "Remember poor Mr. Langley; he had been round the world dozens of times, but he told me he never suffered as he did when my husband took him there. Are you a good sailor, Mr. Tansley?" she asked. Následná odpověď: „said only that he had never been sick in his life.“)

A: „the prejudices of the British Public“

B: „zaostalost britských veřejných institucí“

C: „předsudky britské veřejnosti“

A: „to the servants' bedrooms“

B: „ke světličkám v podkroví“

C: „k pokojům služebnictva“

A: „seasoned and mellow“

B: „kořeněné vtípem a lahodné“

C: „přikořeněné a zralé“

A: „a short space“

B: „kratičkový okamžik“

C: „krátký prostor“

(Kontext: „*But what after all is one night? A short space, ...*“)

A: „*body or mind*“

B: „*z živého člověka*“

C: „*z těla či duše*“

(Kontext: „*immense darkness began [...] there was scarcely anything left of body or mind by which one could say, 'This is he' or 'This is she.'*“)

Ve všech následujících pěti příkladech odlišného významového překladu lze považovat za přesnější a více odpovídající textu A překlady z textu C, jelikož se J. Fastrová více než v předchozích příkladech oddaluje od vzorového významu:

A: „*The children are disgraceful, ...*“

B: „*Děti mi dnes udělaly ostudu, ...*“

C: „*Ty děti jsou nemožné, ...*“

A: „*Did she not admire their beauty?*“

B: „*Nevzhlíží k němu s obdivem?*“

C: „*Neobdivuje snad jejich krásu?*“

A: „*She loved William Bankes.*“

B: „*Má Williama Bankese velmi ráda.*“

C: „*Milovala Williama Bankese.*“

A: „*into the room, where her husband sat reading*“

B: „*do manželovy pracovny*“

C: „*do druhého pokoje, kde seděl její muž a četl*“

A: „*He wished she would try to be more accurate...*“

B: „*Mrzel se na ni, že se nesnaží líp soustředit pozornost...*“

C: „*kdyby se tak snažila být trochu přesnější, nabádal ji...*“

A: „*little goats and antelopes [...] little antelopes*“

B: „kůzlátka a kozičky [...] kůzlátka a kozičky“

C: „a kozičkami a antilopami [...] malé antilopy“

A: „*the shape of loveliness itself*“

B: „*libezné ticho*“

C: „*samé krásy tvar*“

5.5 Zhodnocení překladů

Ve všech kapitolách, porovnávajících překlady bylo možné pozorovat povětšinou větší shodu překladu Kateřiny Hilské se vzorovým textem Virginie Woolfové a na druhé straně větší odchylování překladu J. Fastrové od původního textu. V lexikální rovině se tento jev projevil např. přidáváním slov, ale také v často odlišné volbě slovních druhů; na úrovni morfologické roviny v častém vytváření zdrobnělin v případech, kdy jejich použití nebylo naznačeno v anglickém textu, stejně tak v užívání jiného jmenného čísla, jiného slovesného času či způsobu; v rámci syntaktické roviny se tato rozdílnost projevila nejen ve slovosledu, ale i v uspořádání souvětí a v užívané interpunkci a stejně tak jsme si mohli všimnout větší odlišnosti ve významu při zkoumání sémantické roviny. Lze tak metodu, se kterou K. Hilská přistupuje k překládání označit za metodu ‚věrnou‘, zatímco metodu J. Fastrové za ‚volnou‘. Následkem tohoto rozporu ve způsobu zpracování textu lze vnímat několik vlastností, které text B od textu C odlišují. Jiří Levý ve své knize *Umění překladu* s nadsázkou zmiňuje poněkud humorně podaný názor, že „překlad je jako žena, buď věrný, nebo hezký“³⁶. Otázkou „Co znamená hezké?“ se tu rozhodně zabývat nebudeme, avšak lze v reakci na tento citát konstatovat, že doslovnost překladu přináší i svá estetická rizika a naopak ‚volnost‘ překladu přináší určité výhody, jejichž výsledkem mohou být mnohdy i lépe zformulovaná nebo lépe znějící vyjádření. Vlastnostmi, o kterých zde hovoříme, jsou např. plynulost a úspora textu.

Plynulost

V. Woolfová užívá ve svých vyjádřeních poměrně často výčty, ať už čehokoli. Jak si lze všimnout v následujícím případě, K. Hilská tuto strukturu dodržuje a výčet překládá také výčtem, zatímco J. Fastrová spojuje všechna slova dohromady a vytváří plynulé slovní spojení:

A: „*the glow, the rhapsody, the self-surrender*“

B: „*rozzářený výraz exaltovaně nadšené oddanosti*“

C: „*tu září, tu rapsodii, to sebeobětování*“

³⁶ Levý, Jiří. *Umění překladu*. Praha: Ivo Železný, 1998. s. 18.

Podobně spojuje dohromady, v tomto případě, výčet úkonů, které musí lit. postava vykonat a vůči anglickému textu přidává hned několik spojovacích výrazů navíc:

A: „*She had a dull errand in the town; she had a letter or two to write; she would be ten minutes perhaps; she would put on her hat.*“

B: „*Měla si v městečku vyřídit jednu hloupou záležitost a také ještě napsat pár dopisů, ale řekla, že potřebuje asi tak deset minut, a musí si vzít klobouk.*“

C: „*Měla nějakou nezajímavou pochůzku ve městě; potřebovala napsat dopis či dva; bude jí to trvat takových deset minut; vezme si jen klobouk.*“

Úspora textu

Doslovné překlady některých částí textu A vytváří delší útvary, které se zřejmě J. Fastrové přičily, a tak, jak jsme si již mohli všimnout v kapitole lexikální roviny, některá slova vynechává či jinými způsoby výrazy upravuje, čímž vznikají oproti textu C kratší textové útvary:

A: „*into the room, where her husband sat reading*“

B: „*do manželovy pracovny*“

C: „*do druhého pokoje, kde seděl její muž a četl*“

A: „*Insoluble questions they were, it seemed to her, ...*“

B: „*[...], zdály se jí ty problémy neřešitelné.*“

C: „*A jsou to neřešitelné otázky, připadalo jí, ...*“

A: „*book-learned*“

B: „*knižní vzdělání.*“

C: „*znalosti vyčtené z knih.*“

A: „*all these were so coloured and distinguished in his mind*“

B: „*to všechno vnímal tak barvitě a zřetelně*“

C: „*to všechno dostalo v jeho myšlenkách takové zabarvení a význam*“

Následkem doslovnější volby slov v textu C lze také v textu B pozorovat poněkud „poetičtější“ či pro někoho „lépe znějící“ překlad Jarmily Fastrové:

A: „*the wheel of sensation*“

B: „*kolotoč vjemů*“

C: „*kolo pocitů*“

A: „*light persistency of feathers*“

B: „*lehce přilnavé jak peříčka*“

C: „*lehkou vtíravost peří*“

A: „*...forgot his own bothers and failures completely in poor Steenie's drowning ...*“

B: „*...úplně zapomněl na své starosti a nezdary v zaujetí pro chudinku utonulou Steenii...*“

C: „*...skrže utopení nebohé Steenie [...] totiž docela zapomněl na vlastní starosti a nedostatky.*“

6. Závěr

Pozorováním obou překladů lze dojít k závěru, že každá překladatelka přistupuje k procesu překládání jinou metodou, s tím, že Jarmila Fastrová uplatňuje spíše metodu „volnou“, neboli adaptační, zatímco Kateřina Hilská převážně metodu „věrnou“, neboli doslovnou. Každá překladatelka si tak při své práci klade mírně odlišné cíle, K. H. považuje za důležité reprodukovat styl i slova originálu co nejpřesněji je to možné, kdežto J. F. považuje za primární estetičnost a krásu textu a tím pádem se snaží především utvořit „hezky znějící“ umělecké dílo. Tato rozdílnost a tendence každé z překladatelek k jinému postupu se projevila napříč všemi kapitolami, v mnoha ohledech – větší shodou překladu K. Hilské ve volbě slov, počtu slov, pořadí slov ve větě, strukturou vět atd. V obou překladech lze samozřejmě narazit na výjimky tohoto navzájem odlišného přístupu, avšak tyto výjimky jen potvrzují pravidlo. Často je možné následkem těchto odlišných metod pozorovat především větší plynulost a lepší přehlednost překladu Jarmily Fastrové, s tím, že tyto vlastnosti se však neshodují s psaným způsobem originálu. Oproti textu C se tak text B jeví jako více „počeštělý“; přibližující se více české struktuře vět, stejně jako české volbě slov a podobně.

Pokud se zaměříme na rozdíly v překladech, které nesouvisí s jejich doslovností v porovnání s anglickým textem, a které pouze porovnávají texty B a C jako takové mezi sebou, všimneme si v překladu J. Fastrové častěji zastaralých výrazů či prvků, stejně jako výrazů, které jsou v dnešní češtině považovány spíše za knižní. Stejně tak lze pozorovat tendenci J. Fastrové používat značně častěji citově zabarvených vyjádření, zdobnělin a nespisovných či jen hovorových nebo nářečních výrazů. Text B tak mnohdy působí „pestřejším“ až „hravým“ dojmem, který je dotvářen častějším užitím idiomatičtých vyjádření, přirovnání či opakujících se slov.

7. Použitá literatura

Primární literatura

- Woolf, Virginia. *To the lighthouse*. London: Aziloth Books, 2010.
- Woolf, Virginia. *K majáku*. přel. J. Fastrová. Praha: Československý spisovatel, 1965.
- Woolf, Virginia. *K majáku*. přel. K. Hilská. Praha: Odeon, 2012.
- Woolf, Virginia. *La promenade au phare* [online]. přel. M. Lanoire. Ebooks libres et gratuits, 2014. [cit. 1. 5. 2015] Dostupné z: <http://www.ebooksgratuits.com/>.

Sekundární literatura

- Harrisová, Alexandra. *Virginia Woolfová*. přel. K. Hilská. Praha: Argo, 2013.
- Levý, Jiří. *Umění překlada*. Praha: Ivo Železný, 1998.
- Pravdová, Markéta a Svobodová, Ivana (eds.). *Akademická příručka českého jazyka*. Praha: Academia, 2014.
- Dušková, Libuše a kol. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. Praha: Academia, 2012.
- Fasold, Ralph W. - Connor-Linton, Jeff (eds.). *An Introduction to Language and Linguistics*. New York: Cambridge University Press, 2012.
- The Longman Dictionary of the English Language*. Harlow: Longman, 1985.
- Váša, Pavel a Trávníček, František. *Slovník jazyka českého*. Praha: Fr. Borový, 1946.
- Holub, Josef a Kopečný, František. *Etymologický slovník jazyka českého*. Praha: Státní nakladatelství učebnic, 1950.
- A S Hornby. *Oxford Advanced Learner's dictionary*. Eight edition. Oxford: Oxford University Press, 2010

Internetové odkazy

- Webová stránka. *Slovník spisovného jazyka českého*. [online]. [cit. 2015-05-01]. Dostupné z: <http://ssjc.ujc.cas.cz/>
- Webová stránka. *Slovník cizích slov*. [online]. [cit. 2015-05-01]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/>

Webová stránka. *Český národní korpus*. [online]. [cit. 2015-05-01]. Dostupné z:
<http://www.korpus.cz/>

Webová stránka. *Obec překladatelů*. [online]. [cit. 2015-05-01]. Dostupné z:
<http://www.obecprekladatelu.cz/>

Webová stránka. *Dictionary.com*. [online]. [cit. 2015-05-01]. Dostupné z:
<http://dictionary.reference.com/>